

Theologiae Spiritualis Scholasticæ Et Moralis Tomvs ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti D. Augustino Conformem

In quo tractatur de Providentia Divina, Prædestinatione & Reprobatione.
Item de Fide Divina, ejus veritate, obscuritate & credibilitate

Bosco, Jean a

Antverpiae, 1686

Concl. Finalis: Angeli sunt electi efficaciter ad gloriam, ante absolutam
prævisionem meritorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73708)

etiam cooperatio ad materiale peccati.
Et verò à reprobatione negativa est causa per-
missionis, quid evidentiùs, quàm permissionem
esse eius eff. cum? Ac per consequens subtra-
ctionem gratiæ finalis, seu ejus carentiam, quæ
non distinguitur à permissione? Ad iram Dei
(inquit D. Aug. Enchir. cap. 27.) pertinet ju-
stam, quidquid cecit & indomitâ concupiscentiâ
faciunt libenter mali, & quidquid manifestis operi-
busque pœnis patiuntur inviti. Et Epist. 105. Cujus
vult miseretur (dando gratiam congruam) non
justitia, sed misericordia gratiâ, & quem vult ob-
durat (subtrahendo congruam) non iniquitate,
sed veritate vindictâ.

Rogatur: eequæ veritas vindictæ? Quærimus
(inquit ibidem) meritum obdurationis (id est,
subtractionis gratiæ finalis) & invenimus. Meri-
to namque peccati (originalis) universa massa dam-
nata est. Hinc lib. 1. ad Simpliæ. q. 2. ait: Ob
hoc dicitur obdurare peccantes quosdam, quia non
eorum miseretur (dando gratiam efficacem) non
quia impellit, ut peccent; eorum autem non mi-
seretur, quibus misericordiam non esse. præbendam
aquitate occultissimâ, & ab humanis sensibus remo-
tissimâ judicat. Item lib. 2. de Peccat. merit.
cap. 17. Vt innotescat, quod latebat, & suave fiat,
quod non delectabat, gratia Dei est, qua hominum
adjuvat voluntates: quâ ut non adjuventur, in ipsis
videtur causa est, non in Deo, siue dammandi præde-
stinati sunt propter iniquitatem superbia, siue contra
ipsam suam superbiam judicandi & erudiendi, si
fuit iniquitas. Et quis ignorat, illam su-
perbiam esse peccatum originale?

Ergo, secundum D. Aug., quod aliquorum
hominum voluntates non adjuventur gratiâ
Dei, id est, careant gratiâ efficaci ad vitandum
peccatum finale, quidni sit effectus derelictionis
in massa perditionis? A qua utique non
sunt aliter judicio (prout loquitur lib. de Do-
no persever. cap. 14.) gratia prædestinatione
discreti. Et quod aliorum voluntates adju-
ventur, effectus est discretionis à massa perdi-
tionis; discretionis, inquam, per gratiæ præ-
destinationem. Quod eleganter expressit lib.
de Gestis Pelagii cap. 3. dicens: Absit, ut ii, qui
secundum propositum vocati sunt, quos præcivii &
prædestinavit conformes imaginis Filii sui, suo, ut
perant, desiderio dimittantur. Hoc enim patiuntur
resistere, qua perfecta sunt ad perditionem. Con-
similia loca permulta possent afferri; sed
quia obvia sunt, ea omitto, confidens, quod
jam adducta omnibus sufficient, ut nobiscum
dicant, subtractionem gratiæ finalis esse effe-
ctum reprobationis tum negativæ, tum positivæ
incomplete, etiam ex mente D. Augustini,
à qua nolumus recedere.

Atque hic fuisset finis præsentis Disputatio-
nis, nisi aliquis à nobis quævisset, utrum, quæ
hactenus de prædestinatione, & reprobatione
hominum tractata sunt, extendi quoque de-
beant ad prædestinationem, & reprobationem
Angelorum, maxime in sententia D. Augusti-
ni, quem Aliqui putant docere, prædestina-

Tomus II.

tionem Angelorum non fuisse gratiæ, sed me-
ritorum; id est, Angelos non fuisse prædesti-
natos antè prævisionem perseverantiæ, seu ab-
solutam prævisionem meritum, esse homi-
nes sic fuerint prædestinati. Hanc, inquam,
existimant esse clarissimam doctrinam excel-
lentissimi præconis, & acerrimi propugnatoris
gratiæ divinæ S. Augustini; ac propterea nul-
latenus ab ea fore recedendum. Sed nunquid
audiendi? Non arbitrator, & idèd Dico,

CONCLUSIO IX.

Angeli sunt electi efficaciter ad
gloriam ante absolutam præ-
visionem meritum.

Hæc est sententia nostri Theodori sup. n.
658. dicentis: Primum decretum efficax &
absolutum, quod Deus habuit circa salutem ele-
ctorum Angelorum, fuit electio eorum ad glo-
riam, & ex hac processit eorundem electio ad
gratiam, & merita seu decretum executivum,
eos per gratiam & merita, perducendi ad glo-
riam prænitam. Sic ille. Quam doctrinam (ut
notat n. 657.) magis supponunt, quàm tractant
Scholastici DD. in 1. dist. 40. & 41. & apud D.
Tho. 1. p. q. 23. 2. 5. ubi de causâ prædestinatio-
nis Angelorum ferè nihil tractant, eò quod
eamdem illius rationem esse sentiant, quæ est
causâ prædestinationis hominum, adeò ut, qui-
bus argumentis hæc probatur esse gratuita, et-
iam illam gratuitam esse maneat probatum.
Undè D. Tho. q. jam citatâ a. 1. ad 3. ait. Præde-
stinari convenit Angelis, sicut & hominibus, licet
numquam fuerint miseri. Et paucis interjectis:
Nihil refert ad rationem prædestinationis, utrum
aliquis prædestinetur in vitam æternam à statu mis-
eriæ, vel non. Quamvis dici possit, quod omnis collatio
boni supra debitum ejus, cui confertur, ad misericor-
diam pertineat.

Præterea, ead. p. 1. q. 62. a. 2. in corp. inquit:
Angeli indigent gratiâ ad hoc, quod converte-
rentur in Deum, prout est objectum beatitudinis, id
est, supernaturaliter & meritorie. Quod & de
homine integro asserit 1. 2. q. 109. a. 8. in corp.
ibi: Secundum statum naturæ integræ etiam sine
gratiâ habituali poterat homo non peccare nec mor-
taliter, nec venialiter: quia peccare nihil aliud est,
quàm recedere ab eo, quod est secundum naturam,
quod vitare homo poterat in statu naturæ integræ: non
tamen hoc poterat sine auxilio Dei in bono conservan-
tis, quo subtrahit, etiam ipsa natura in nihilum deci-
deret. Quamvis magis sine hoc auxilio recederet
ab eo, quod est secundum naturam, adeòque
peccaret? Est autem eadem ratio quoad indi-
gentiam auxilii gratiæ hominis integri, &
Angeli, juxta Augustinum, infra citandum.
Consent ergo (concludit Smiling sup.) D.
Thomas & cæteri Scholastici, etiam omnis
Angelici meriti principium esse gratiam, ad eò.

192.
Affirmat
Smiling.

Videtur esse
sententia
D. Thomæ.

193.
Angeli in-
digent gratiâ.

Omnis An-
gelici meri-
ti princi-

G g 2

aded.

pium est
gratia.
Similiter.

ad eundem Angelum per suum liberum arbitrium gratiam non meruisse. Atque ex his consequenter (inquit idem Auctor n. 678.) dicendum est, Angelos non esse predestinatos ad gloriam ex prævisis meritis, non solum solius liberi arbitrii, sed nec liberi arbitrii, & gratiæ, prout docemus de predestinatione hominum ad gloriam. Sic ille.

194.
Anid docet
S. Aug.

Et merito, si constet, de Angelis & hominibus quoad indigentiam gratiæ, quæ se primò convertant in Deum, vel perseverent, esse parem rationem. Quamvis autem hæc paritas (ut notat Smil. sup. n. 673.) non satis exprimitur in sacra Scriptura (nisi quis hoc modo accipiat illud Apocal. 21. v. 17. Mensura hominis, quæ est Angelis) Patres tamen, & Scholastici D.D., eam tradiderunt. Quod ibi & n. sequenti probat hic Auctor de Sancto Aug. quem tamen Adversarii nostri suum esse clamant, potissimum ex illis, quæ habet lib. de Corrupt. & grat. cap. 10. usque ad cap. 13. Et quia hodie hæc controversia nimium ventilatur, non gravetur Lector, si in referendis verbis S. Aug. longior sim, quam forte optaret.

Affirmat
Smiling.
& probat.
Adversarii
negant.

195.
Loca quædam
S. Aug. ex
lib. de Cor-
rupt. pro his
Primus.

Igitur cap. 10. circa medium sic ait S. Doctor: Quapropter saluberrimè cōstremur, quod rectissime credimus, Deum Dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortitura esse præcivis, & scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malo bene facere, quam mala esse non finire, sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium; deinde quid posset sua gratia beneficium, iustitiæque iudicium. Ac post pauca: Ceteri autem (scilicet boni Angeli) per ipsum liberum arbitrium in veritate scierunt, etiamque de suo casu nunquam futuro certissimam scire meruerunt. Et infra de primo homine ait: Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quamvis sui futuri casus ignarum, tamen idè beatum, quia & non mori, & non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat. In quo statu recto, ac sine vitio si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset, profectò sine ullo merito huiusmodi permansionis beatitudinis plenitudinem, quæ & sancti Angeli sunt beati, id est, ut cadere non posset ulterius, & hoc certissime sciret.

Secundus.

196.
Tertius.

Deinde c. 11. de primo homine (idem est de Angelo) scribit in hæc verba: Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotentis bono (id est, Deo) quod adiutorium si homo per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus, sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adiutorium, quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Ac nonnullis interjectis concludit: Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adiutorium sine quo in ea non posset permanere, si vellet, ut autè vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere, si vellet, quia non deerat adiutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere,

Quartus.

quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset; sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per liberum arbitrium steterunt ipsi, & huius mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quæ eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros.

Denique: in fine ejusdem cap. ita scriptum est: Et accepit (primus homo) posse, si vellet, sed non habuit velle quod posset, nam si habuisset perseverasset. Posset enim perseverare etiam, si vellet: quod ut noller de libero descendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male. Quia erat autem liberius libero arbitrio, quando non potuit vivere peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est & Angelis sanctis merces meriti: Nunc autem, per peccatum perdit bono merito, in his, qui libenter, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat. Similia habet cap. 12. ubi comparat adiutorium sine quo non alimentis, dicens: Nam si ne alimentis non possumus vivere, nec tamen, cum fuerint alimenta, eis sit, ut vivat, qui non vivat. Ergo adiutorium alimentorum est, sine quo non possumus vivere.

Ex his inferunt Adversarii. Primò: utum perinde, atque non usum istius adiutorii non ab ipso adiutorio, sed à voluntate petendum esse, non enim adiutorium illud impellet voluntatem, sed solum se habebat tanquam aliquod, sine quo voluntas non poterat se determinare: sicut v.g. habitus non dat voluntati velle, vel non velle; sed tantummodo est aliquid, sine quo actus volendi non fit. Similiter, lux non dat potentiam videndi, vel non videndi; sed tantum est aliquid, sine quo actus videndi non fit. Hinc sequitur secundò: quod discrimen perseverantium Angelorum, & non perseverantium non debeat adscribi adiutorio, sed nutui voluntatis; quamvis actio non fieret sine adiutorio influente: nam voluntas est illa causa, quæ movet totam machinam ad motum impellit, aut ostensam esse finit.

Inferunt tertio, actiones Angelorum, id est, merita, aut perseverantiam meritum non esse specialia Dei dona; quippe non specialia donatione seu gratiâ, sed dumtaxat in radice donum, scilicet in illo adiutorio sine quo non: nam ipsi velle, & perseverare dabat voluntas, non illud adiutorium; atque adeo velle, & agere bonum non erat donum speciale Dei, sed tantum generale: nunc autem & generale est, & speciale, quia Deus etiam per ipsum adiutorium gratiæ ipsam velle donando donat & meritum, & ipsam perseverare operando donat & perseverantiam. Sequitur quarto: rectè dici, Angelos stesisse per quos vires liberi arbitrii, quamvis non sine gratiâ, ac consequenter merita eorum esse merita liberi arbitrii, ac sua, non tamè sine influxu superabundantis gratiæ; contrario autè jam sunt merita gratiæ, quia gratis à gratiâ donata humane voluntati.

Inferunt quinto: neque vitam æternam esse Angelis gratiam specialem; sed mercedem meriti; nunc autem è converso gratia Dei est,

non solum meritum, sed & vita aeterna; quia gratia est nobis omne meritum, cui vita aeterna datur; quippe, si meritum est specialis gratia donum, etiam praemium: quod si meritum solum est generale donum, & in radice tantum datur potestatis, praemium quoque non erit, nisi donum generale. Ex his omnibus (inquiunt Adversarii) patet, praedestinationem Angelorum non fuisse praedestinationem gratiae, sicut est praedestinatio hominis post lapsum, sed praedestinationem meritum; ac proinde non esse eandem rationem huius, & illius praedestinationis; neque praedestinationem Angelorum fuisse factam ante praevia merita, sicut probabilius est facta praedestinatio hominis post lapsum.

Quare nullibi S. Aug. tradit, merita, aut perseverantiam Angelorum fuisse praedestinationem, seu ipsos praedestinos, ut in bona voluntate perseverarent, sed solum praesitos vel praevios; prout etiam loquitur de Angelis malis. Describo ejus verba ex lib. 3. de Libero arbitrio. cap. 5. si bonitatem Conditor praeiit ad eam (creaturam) condendam, cujus praeiit futura peccata; nullo modo non praeberet eam bonitatem, ut creaturam conderet, quam peccaturam non esse (id est, perseverantiam esse) praeiit. Et cap. 11. Nec ideo in bona voluntate permanet (Angelus beatus) quia hoc accepit officium (puta continendi omnia) sed ideo accepit, quoniam ab illo, qui dedit permanentiam praeiit est. Rursum c. 12. Quamquam non peccavit (creatura Angelica beata) sicut eam non peccaturam praeiit Deus. Denique cap. 17. Scite vellem, si fieri posset, quare illa natura non peccat, quam non peccaturam praeiit Deus.

Consimiliter loquitur de primo homine Enchir. c. 104. Quapropter etiam primum hominem Deus in ea salute, in qua conditus fuerat, custodire voluisset &c. si ad permanendum sine peccato, fuit factus fuerat, perpetuam voluntatem habiturum esse praeiit: quia vero eum male usurum libero arbitrio, hoc est peccaturum esse praeiit, ad hoc potius preparavit voluntatem suam, ut bene ipse fuerit etiam de male faciente. Haec est summa doctrinae Adversariorum, & impugnatio nostra, desumpta non tam ex Scriptura, aut ratione, quam ex auctoritate D. Augustini. Verum enimvero ad hoc ultimum facili est responsio: nam neque homines post lapsum dicuntur communiter praedestinati ad damnationem, vel ad peccata; sed praesiti, ergo hoc rectissime dixit August. de primo homine, & Angelo malo. Cumque ordinari, quando agit de Angelo bono, simul loquatur de Angelis malis, ideo & Angelum bonum dixit esse praesitum, non peccaturum, sive perseverantem: maxime, cum in superioribus ostenderimus ex Aug. praesentiam praesupponere praedestinationem, immo in Scriptura aliquando accipi pro ipsa praedestinatione ad bonum, sive ad salutem.

Attende etiam ad id, quod ait Aug. de Civit. Dei l. 14. c. 10. circa finem. *Argue ista permanente felicitate (primorum parentum) donec per illa benedictione, qua dictum est: Crescite & multiplicamini*

ni (Gen. 1. v. 28.) praedestinatorum Sanctorum numerus completetur, alia major daretur, qua beatissimis Angelis data est. Ex c. 26. ait. Non desuit utique consilium, quo certum numerum civium sua sapientia praedestinatorum etiam ex damnato genere humano sua civitatis impleat: non eos jam meritis (humanis) quandoquidem universa massa tanquam in vitata radice damnata est, sed gratia discernens, & liberatis, non solum de ipsis, verum etiam de non liberatis, quid eis largiatur ostendens. Ecce ubi Aug. praedicat praedestinationem Angelorum, vocans eos praedestinos; nam & ipsi in numero Sanctorum, & civium comprehenduntur, ut clarum est. Respondent Adversarii, id esse intelligendum, vel ut praedestinatio respicit sanctitatem; & numerus Sanctorum praedestinatorum dicatur, quia omnes omnino beatificandi ad sanctitatem gratuito praedestinati sunt, quia gratuito vel in ipsa creatione, vel in restauratione sanctificati. Vel secundo: ut Sancti omnes praedestinati etiam ad gloriam dicantur partim electione gratiae, partim meritorum. Vel denique: ut praedestinatorum Sanctorum numerus idem sit, quod praedestinatorum Sanctorum numerus, ut non sancti omnes generaliter praedestinati praedestinatione gratiae dicantur, sed numerus tantum. Sic illi.

Quaero ego: & quid est numerus Sanctorum, nisi generaliter omnes Sancti? Si ergo numerus praedestinatorum est praedestinatione gratiae, quidni & generaliter omnes Sancti: Et ubi, quaeso, distinguit D. Aug. inter praedestinationem Angelorum ad gratiam, & praedestinationem Angelorum ad gloriam; & unam vocat gratuitam, alteram autem debitam? Si ergo Angeli gratuito sunt praedestinati ad gratiam, cur non etiam ad gloriam?

Nonne praedestinatio ad gloriam tanquam finem praecedat praedestinationem ad gratiam, tanquam medium? Cur potius in hominibus, quam in Angelis? Nunquid & homines lapsi merentur gloriam? Et tamen eorum electio ad gloriam dicitur gratuita, quia gratuito electi sunt ad gratiam. Si ergo Angeli Sancti gratuito praedestinati sunt ad sanctificationem, ut Adversarii volunt, quia gratuito in ipsa creatione sanctificati, quidni quoque gratuito praedestinati ad gloriam? Loquor de praedestinatione in intentione. Et loquitur Aug. primo loco citato de illo numero praedestinatorum, qui fuisset, si Adam non peccasset, ut patet ex verbis allegatis: nullus autem ex illo numero secundum Adversarios fuisset praedestinatorum praedestinatione gratiae, sed meritorum tantum. Haec dispice, & videbis, probationem Adversariorum ex nomine praesentiae, vel praedestinationis parum aut nihil roboris habere.

Prima probatio, desumpta ex verbis D. Augustini, quibus dicit, Deum reliquisse gratiam in libero arbitrio primi hominis, & Angelorum; Angelos stetit per vires liberi arbitrii &c. majorem videtur habere difficultatem, quamvis revera non habeat, bene intellectis terminis, ut

his vocat Angelos praedestinos.

Responsiones Adversariorum. Prima.

Secunda.

Tertia.

204. Rejiciuntur.

Praedestinatio ad gloriam praecedat praedestinationem ad gratiam.

205.

gratiae disputare pergit, inquit; Ex his eorum
veris intellexi, ob hoc illos vel putare, vel putari vel-
le, fatum nos asserere sub nomine gratiae, quia gra-
tiam Dei non secundum merita nostra dicimus dari,
sed secundum ipsius misericordissimam voluntatem.
Pergit c. 8. illud est, quod debemus advertere, utrum
invito & reluctanti homini Deus inspiret boni capi-
ditatem, ut jam non sit reluctans, non sit invitus,
sed consentiens bono, & volens bonum. Isti enim (Pe-
lagiani) volunt in homine ab ipso homine incipere
capacitatem boni, ut hujus capiti meritum etiam per-
ficiendi gratia consequatur; si tamen hoc saltem vol-
unt. & c. 10. Dicunt se confiteri, gratiam quo-
que adjuvare uniuscujusque bonum propo-
situm, non tamen reluctanti. Studium virtutis
immittere. Hoc quippe ita dicunt, velut homo à se-
ipso sine adjutorio Dei habeat propositum bonum
studiumque virtutis, quo merito praecedente dignus
sit adjuvari Dei gratia subsequente. En Pelagianor-
um scopus: qui & c. 8. Obijciendum putant,
quod invito & reluctanti homini Deum dicamus in-
spirare non quancumque boni, sed & ipsius im-
perfecti cupiditatem. Hæc refellit August. in-
quiens: sorsitas ergo ipsi eo modo saltem servant
locum gratiae, ut sine illa putent hominem posse ha-
bere boni, sed imperfecti cupiditatem: perfecti au-
tem non facilius per illam posse, sed nisi per illam
omnino non posse: verum & sic gratiam Dei dicunt
secundum merita nostra dari, quod in Oriente Pela-
gii, Ecclesiasticis gestis damnari timendo, damna-
vit. Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupidi-
tas boni, ipsum capiti meritum, cui tanquam
ex debito gratia veniat adjutorium &c. Necessita-
te gratiae stabilita, per transennam verbis Pe-
lagianorum. Non tamen reluctanti studium virtu-
tis imminuit ita subiungit: Posset bene intelligi, si
non ab istis, quorum sensus notus est, diceretur. Re-
luctanti enim prius aditus divina vocationis ipsa
Dei gratia procuratur, ac deinde in illo jam non re-
luctanti spiritus virtutis accenditur. Et c. 9. ita
concludit: Oramus ergo non solum pro nolentibus,
verum etiam pro repugnantibus & oppugnantibus.
Quid ergo posimus, nisi ut fiant ex nolentibus vo-
lentes, ex repugnantibus consentientes, ex oppug-
nantibus amantes? à quo nisi ab illo, de quo scrip-
tum est: prapatur voluntas à Domino. De coac-
tione propria falsò Catholicis imposta non
fuit S. August. sollicitus, sed de stabilienda
gratia.

Gratiam sanitatis, seu naturæ integræ, per-
inde ac gratiam medicalem, seu naturæ lapsæ
operari ex mente D. Aug. ipsum velle, colligit
ex cap. 9. lib. 12. de Civit. ubi investigans
causam bonæ voluntatis Angelorum sancto-
rum, sic ait: Si non potuerunt seipsos facere melio-
res, quam eos ille fecerat, quo nemo melius quid-
quam facit: profectò & bonam voluntatem, quâ me-
iores essent, nisi operante adjutorio Creatoris habere
non possent. Et cum id egerit eorum voluntas bona,
ut non ad seipsos, qui minus erant, sed ad illum, qui
summè est, converterentur, eique adhaerentes magis
essent, ejusque participatione sapienter beatèque
viverent: quid aliud ostenditur, nisi voluntatem
quamlibet bonam inopem fuisse in solo desiderio re-

mansuram, nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo
sui capacem fecerat, ex se ipso faceret implendo me-
liorem, prius faciens excitando avidiorem?

Quæ licet forsitan de charitate habituali, aut
de prima volitione, quam in creationis suæ
initio Angeli susceperunt, dicta alicui videri
possent; equidem de qualibet Angeli voli-
tione bona, & maximè de illa, quâ steterunt,
dicti possunt, & verò debent, aliàs meliores à
seipsis, quam illo facti sunt. Neque obstat,
quòd Adversarii admittant adjutorium sine
quo non, & influxum gratiæ supernaturalis:
nam cum eo stat juxta ipsos, quòd eorum
perseverantia, & meritum non sit speciale do-
num Dei, siue quòd non habeant illa à Deo,
sed à seipsis: ergo in illorum sententia verissi-
mum est, quòd à seipsis sint facti meliores,
quàmvis cum gratia Dei; ejus tamen con-
trarium videtur ibi asserere D. August. nam
ait, Deum ex seipso fecisse voluntatem bonam,
fecisse, inquam, meliorem implendo, quàm
prius fecerat excitando avidiorem. An fortè &
Deus ex seipso, & Angeli ex seipsis fecerunt
voluntatem bonam meliorem?

Et quod potissimum hic urget sunt sequen-
tia verba, quæ paulò inferius subiungit S. Do-
ctor. Undè sine bona voluntate, hoc est, Dei amore
nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Isti
autem, qui cum boni creati essent, tamen mali sunt
propriâ voluntate, quam bona natura non fecit, nisi
cum à bono sponte defecit, ut mali causa non sit
bonum, sed defectus à bono: aut minorem acceperunt
amoris divini gratiam, quàm illi, qui in eadem per-
stiterunt; aut, si utrique boni aequaliter creati sunt,
istis malâ voluntate cadentibus, illi amplius adjuti,
ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nun-
quam casuros certissimi fierent, pervenerunt. Ergo,
secundum D. August. boni Angeli præ aliis
acceperunt à Deo gratiam efficacem perseve-
randi, & non steterunt per liberum arbitrium
cum priori, & æquali gratiâ malorum Ange-
lorum. Respondent Adversarii per alium lo-
cum similem ex lib. 11. de Civit. c. 13. quem
Aug. d. cap. 9. citat, verbis ultimò citatis sub-
jungens: Sicut jam etiam in libro, quem sequitur
iste (scilicet undecimo) tractavimus. Ibi autem
sic loquitur: Restat, ut aut impares fuerint (scili-
cet Angeli boni, & mali in creatione sua) aut
si pares fuerint, post illorum ruinam, illis certa
scientia sua certa (aliàs, sempiterna) felicitatis
acceserit. Et illa (inquiunt) scientia est illud
amplius adjutorium, de quo loquitur August.
d. cap. 9. quod acceperunt Angeli boni post
ruinam aliorum, ut d. cap. 13. dicit; nempe,
postquam per liberum arbitrium steterunt, in
bonâ voluntate, quam ab initio à Deo acce-
perant.

Confirmatur ex hoc, quod habet August.
lib. de Corrept. & grat. cap. 10. Ceteri autem
per ipsum liberum arbitrium steterunt in veritate, cur ex ead.
eamque de suo casu nunquam futuro certissimam
scire mernerunt. Et paulò post: Diabolus verò, &
Angeli ejus, etsi beati erant antequam caderent, &
se in miseriam casuros esse nesciebant, erat tamen
adhuc

210.

Occurritur
objectioni.

Evasio Ad-
versarii
præcluditur.

211.

Boni Ange-
li præ aliis
acceperunt
gratiam ef-
ficacem.
S. Aug.

Responsio
Adversa-
rii, ex
D. Aug.

212.

Confirma-
tur.

adhuc, quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate steterissent, donec istam summam beatitudinis plenitudinem, tanquam primum ipsius permanentis acciperent, id est, ut, magna per spiritum sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissime nosset.

213. Sed contra: Si hoc adiutorium (inquit Erius
Contra arguit Erius. 1. dist. 41. §. 13.) quo beati Angeli dicuntur amplius adjuvi, esset ipsa beatitudo, sensus redderetur inceptus, scilicet Angelis collata esse beatitudinem, quā ad beatitudinem pervenirent. Addit idem Auctor. Disputat toto hoc cap Aug. de causa efficiente bonæ, melioris, & perseverantis voluntatis in rationali creatura, maxime in Angelis, quam causam concludit esse Deum. Neque opponit casum dæmonum Angelorum beatitudini; sed perseverantiæ, quā beatitudinem promeruerunt: malorum quidem casum eorum voluntati, bonorum verò perseverantiā tribuens Deo. Quamobrem subdit: *Consuetudinem est igitur cum debita laude Creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per spiritum sanctum, qui datus est eis.*

214. Porro secundum D. Aug. diversis locis, charitas Dei diffusa est ipsa bona operatio voluntatis, causata per gratiam Dei efficacem. Sufficiat, quod ait lib. de Patientia c. 25. *Voluntas bona, quā diligitur Deus, in homine non potest esse, nisi in quo Deus operatur & velle. Et intra: Charitas Dei est, quæ omnia tolerat, quæ non diffunditur in cordibus nisi per spiritum sanctum, qui datus est nobis.*

Angeli boni amplius fuerunt adiuncti per gratiam efficacem. Non igitur negamus, Angelos bonos post ruinam malorum accepisse plenitudinem beatitudinis, & certitudinem scientiæ; sed dicimus illam non accepisse, nisi amplius adjuvatos per gratiam Dei efficacem. Accedit: quod ly Post intelligi possit negativè, id est, non antè; nam eodem instanti, quo Angelus malus cecidit, bonus, accepta gratiâ efficaci, stetit per liberum arbitrium, accepit plenitudinem beatitudinis, tanquam præmium suæ permanentiis.

215. Adde alium locum D. Aug. ex quo videtur colligi, Deum in Angelis operatum fuisse ipsum bonum velle. Est autem lib. 8. de Gen. ad litt. c. 10. ubi loquens de primo homine (de quo, secundum Adversarios, est eadem ratio, quæ de Angelo) sic ait: *Quapropter quā locutione dicitur homo operari terram, quæ jam terra erat, ut ornata atque fecunda sit, eadem locutione dicitur Deus operari hominem, qui jam homo erat, ut pius sapiensque sit.* Id autem cap. 11. ita exponit: *Sumpsit Dominus Deus hominem, quem fecit, & posuit eum in paradiso, operari eum, ut iustus esset.* Probat cap. 12. dicens: *Ille itaque operetur hominem bonum atque custodiat, qui incommutabiliter bonus est: (id est, Deus) semper ab illo fieri, semperque perfici debemus inherentes ei, & in ea conversione, quæ ad illum est, permanentes, de quo dicitur (Psal. 72. v. 28.) Mihi autem adherere Deo bonum est. Et cui dicitur (Psal. 58. v. 10.) Fortitudinem meam ad te custodiam.*

216. Ipsius enim sumus signum, non tantum ad hoc,

ut homines simus, sed ad hoc etiam, ut boni simus. Nam & Apostolus, cum fidelibus ab impietate converti gratiam, quā salvi facti sumus, commendaret: *Gratiā enim (inquit ad Ephes. 2. v. 8.) salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est; non ex operibus, ne forte quis extollatur.* Ipsius enim sumus signum, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Et alibi cum dixerit: *Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini (Philipp. 2. v. 12.) ne sitis parati tribuendum, tanquam ipsi se facerent boni & iustos, continuo subiicit: Deus enim est, qui operatur in vobis.* Sumpsit ergo Dominus Deus hominem, quem fecit, & posuit eum in paradiso, operari eum, hoc est, operari in eo, & custodire eum. Apertum nunc oculos & vide, Augustinum hic ea omnia, quæ applicantur gratiæ medicinali, scilicet operari in nobis velle & perficere, similiter applicare gratiæ Adami, quæ fuit gratia sanitatis.

Et idem affirmat de gratia Angelorum Conceptione 2. in Psal. 70. ad illa verba: *Deus a quo in altissima, quæ fecisti magnalia, dicens: In altis celi sunt, in altis Angeli sunt; Sedes Dominationis, Principatus Potestates tibi debent, quod sit, tibi debent, quod vivunt, tibi debent, quod iuste vivunt, tibi debent, quod beate vivunt. Potentiam tuam & iustitiam tuam usquequo? Usque in altissima, quæ fecisti magnalia. Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei: quid erat Angelus, antequam fieret? Quid est Angelus, si deferat, qui creavit? Simili modo loquitur lib. 13. Confess. c. 3. ibi: Neque enim ejus (creaturæ Spirituales) infirmitas placet tibi, si non lux fieret, non existendo, sed intendo illuminantem lucem, eique coherendo, ut & quod utamque vivit, & quod beate vivit, non deberet nisi gratia tua, conversa per commutationem meliorem ad id, quod neque in melius, neque in deterius commutari potest.*

Est & aliud testimonium D. Aug. confirmans hanc veritatem, adscribendo perseverantiā Angelorum non ipsis, sed virtuti ac gratiæ divinæ, Conc. 2. in Psal. 32. Celi (id est, Angelis) ubi nulla est miseria, nunquid quia non indigent misericordiâ, non indigent Domino? Omnia indigent Domino, & misera, & felicia. Sine illi miseria non sublevantur, sine illo felix non regitur. Ergo forte de celis quæreres, cum audires: *Misericordiâ Domini plena est terra: audi, quia Domino & celi indigent.* Verbo Domini celi solidati sunt. Nam non a se sibi solidamentum fuerunt, nec ipsi celi firmitatem sibi propriam præstiterunt: Verbo Domini celi firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum. Non habuerunt aliquid à se, & tanquam supplementum à Domino perceptum. Spiritu enim oris ejus non pars, sed omnis virtus eorum. Et post pauca: *Verbo Domini celi solidati sunt: quod est autem solidatos esse, nisi habere stabilem & firmam virtutem?*

Quod intra etiam Apostolis applicat, dicens: *Interim exceptis illis celis, habeo de quibus hic etiam cumque disseram, nobis proximos celos, sanctos Dei Apostolos &c. Et quomodo ausi sunt ipsi celi etiam cum Apostolos &c. Et quomodo ausi sunt ipsi celi etiam cum Apostolos &c. Et quomodo ausi sunt ipsi celi etiam cum Apostolos &c. Et quomodo ausi sunt ipsi celi etiam cum Apostolos &c.*

tantum virtutem oves inter lupos, nisi quia spiritus oris
ejus omnis virtus eorum: Per quæ verba S. Doctor
perseverantiam Apostolorum Deo adscribit; ergo
per eadem adscribit Deo perseverantiam Ange-
lorum. Atque pro eadē doctrina Aliqui citant D.
Anselmum Dial. de Casu Diab. ubi c.2. lego se-
quentia verba: Constat, quia ille Angelus, qui stetit in
veritate, sicut idē perseveravit, quia perseverantiam
habuit; ita etiam idē perseverantiam habuit, quia
accepit, & idē accepit, quia Deus dedit. Consequens
est igitur, quia ille, qui in veritate non stetit, quem-
admodum idē non perseveravit, quia perseverantiam
non habuit, sic idē non habuit perseverantiam, quia
non accepit.

Sed enim, reponit quispiam: hæc sunt verba
discipuli, & non Magistri, iisque addit discipu-
lus, quod omisum est: Et idē non accepit, quia
Deus non dedit. Hoc autem reprobatur Magister
cap.4. in fine, dicens: Quamvis igitur bonus An-
gelus idē accepit perseverantiam, quia Deus dedit;
non idē tamen non accepit malus Angelus, quia Deus
non dedit; sed Deus idē non dedit, quia ille non
accepit, & idē non accepit, quia noluit. Quæ ver-
ba solum videntur probare, Deum utrique ob-
tulisse gratiam sufficientem ad perseverandum,
& unum perseverasse, quia perseverantiam ac-
cepit, accepisse, quia voluit; alterum verò non
perseverasse, quia non accepit, non accepisse,
quia noluit; ita ut ultimare perseverantiam refe-
ratur potius in arbitrium Angeli, quam in gra-
tiam Dei efficacem.

Et quid verat, simili modo intelligere, quod
ait D. Bernardus lib. de Grat. & libero Arbitr.
paulo post medium: Superioribus spiritibus datum
est sine peccato & miseria perdurare; Adā autem abs-
que his quidem esse, sed non etiā permanere. Et qua-
rē putas, non est datum permanere? Uti quæ quia
non accepit, & idē non accepit, quia accipere
noluit. Sed contra facit primò: quod omnes An-
geli tam boni, quam mali acceperint gratiam
sufficientem: ergo quando Ansel. dicit, malos
non accepisse perseverantiam, loquitur de alia
gratia, quam sufficienti; ac proinde de gratia
efficaci vel ipsa beatitudine, quam malus Ange-
lus non accepit, quia noluit permanere in amo-
re casto Dei. Secundò opponitur, quod non
alio modo loquantur PP. de nostra gratia effi-
caci, & præsertim Fulgentius acerrimus defen-
sor doctrinæ Augustinianæ; hic lib.2. ad Tra-
ctandum Regem cap.2. Cum verò (inquit) qua-
dam pars ejus (naturæ Angelicæ) de celestis bea-
titudinis culmine in imam perpetuamque cernitur
devaluta miseriam, Beato Petro dicente, quia Deus
Angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus cali-
gnis inferni tradidit in judicio puniendos reservari:
profecto cognoscitur, uniformi cunctos opprimi po-
tuisse ruina consortio, nisi quos vellet, à casu pravita-
tis virtus illa defenderet, quæ sola naturaliter mu-
tari depravare non posset.

Non dicit: Nisi quos vellet liberum arbitrium
defenderet; sed, virtus illa, quæ sola, &c. Id est,
virtus sive gratia divina. Ergo Angelus bonus
majus beneficium accepit à Deo, quam malus
ex mente illius S. Patris. Unde addit cap.3. Non
Tomas 11.

alia (virtus) stantem Angelum (necdum indignum,
ac malè meritum) à ruina potuit custodire, nisi illa,
quæ lapsus hominem (jam indignum ac malè me-
ritum) post ruinam potuit reparare. Vna est in utro-
que gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo ne
caderet: in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur:
ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non sinuit.
Non potuit hic Doctor clariùs describere effi-
cacem gratiam beatorum Angelorum, ut con-
sideranti pater. Ne quid tamen deesset, eadem
paulò post repetit, ac de Verbo divino ita loqui-
tur: Potuit & Angelum in superioribus stabilire, &
pro reparatione lapsi hominis ad inferiora descendere.

Adde, quod habet idem Sanctus lib. de Fide
ad Petrum c.8. Deus autem misericors & justus si-
cut diabolo & Angelis ejus propria voluntate cadenti-
bus, ceteros Angelos in sua dilectionis aternitate fir-
mavit (non autem liberum arbitrium firmavit, sed,
Deus) sic etiam humani generis massam non totam
in sempiternum perire permisit; sed quos voluit ejus
gratuita bonitas, repulsi tenebris, in quibus omnis
humana natiuitas peccati originalis condemnatione
versatur, reducendo prædestinavit ad lucem. Ubi
comparationem instituit inter Angelos, & ho-
mines, asserens de hominibus, quod de Angelis
antea dixerat: ergo eadem est ratio, ex mente
S. Fulgentii, de prædestinatione hominis, &
Angeli. Id ipsum docet S. Bernardus Ser. 22.
in Cant. ibi: Qui erexit hominum lapsum, dedit
stanti Angelo, ne laberetur (non ait, ut posset non
labi, sed ne laberetur) sic illum de captivitate e-
ruens, sicut hunc à captivitate defendens (sed illum
eruit per gratiam efficacem, ergo & hunc per
eamdem defendit) Et hac ratione fuit aequè utrique
redemptio, solvens illum, & servans istum. Lique-
t ergo sanctis Angelis Dominum Christum fuisse re-
demptionem, sicut justitiam, sicut sapientiam, sicut
sanctificationem. Sic ergo omne quod erat Angelis,
factus est & nobis. Quid? Sapientia, justitia, san-
ctificatio, redemptio. Similia habet alibi, quæ
omitto, ne longior sim, quam desideret festi-
nus Lector; uti etiam testimonia aliorum
Patrum.

Jam dicta, si vera sunt (ut putamus) suffi-
ciunt meo judicio, ut dicamus, etiam ad sanctos
Angelos, pertinere illud Apostoli 1. Cor. 4. v.
7. Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod
non accepisti? Hinc D. Ansel. Dial. de Casu dia-
boli c.1. discipulo quærenti. Illud Apostoli: Quid
habes, quod non accepisti? Dicitur hominibus
tantum, an & Angelis? Respondet: Nulla crea-
tura habet aliquid à se; quod enim seipsum à se non
habet, quomodo habet à se aliquid? Et infra: Ille
igitur solus à se habet quicquid habet, & omnia alia
non nisi ab illo habent aliquid; & sicut à se non nisi
nihil habent: ita ab illo non nisi aliquid habent. Ex
quo colligit c.2. Angelos idē perseverantiam
habuisse quia acceperunt, & idē accepisse, quia
Deus dedit.

Accedat auctoritas D. Augustini, qui lib. 11.
de Genes. ad Lit. c.8. tam Angelo, quam ho-
mini viatori accommodat doctrinam Pauli ad
Rom. 9. & 11. & 1. Corinth. 1. docentis, ne-
minem posse gloriari, nisi in Domino, & ne-
minem

223.

Aliud testi-
monium e-
jusdem San-
cti Patris.

Idē videtur
docere S.
Bernardus.

224.

Etiā ad
sanctos An-
gelos perti-
net illud
Apostoli. Quis
enim te
discernit?
&c.
S. Ansel.

225.

Probatur
D. Ang. lib.
11. de Gen.
ad lit. c.8.

H h

minem

minem debere altum sapere, sed timere, voluisseque Deum aliquos facere vasa iræ, aliquos vasa misericordiæ, ut in illis iram seu iustitiam, in istis misericordiam ostenderet; & inter alia tam de Angelo, quam de homine, ait Aug. Sic enim qui gloriatur, non nisi in Domino gloriatur, cum cognoscit, non suum, sed illius esse, non solum ut sit, verum etiam ut non nisi ab illo bene sibi sit, a quo habet, ut sit. Adde, quod habet lib. 11. de Civit. c. 19. Si (inquit) cum lux illa prima facta est, Angeli creati intelliguntur, & inter sanctos Angelos, & immundos fuisse discretum, ubi dictum est: Et divisit Deus inter lucem, & tenebras, & vocavit Deus lucem diem, & tenebras vocavit noctem. Solus quippe ille ista discernere potuit, qui potuit, etiam priusquam caderent, præsire casuros, & lumine privatos veritatis in tenebrosa superbia remansuros. Nam inter istam nobis notissimam diem & noctem . . . luminaria cali ut dividerent imperavit. . . . Inter illam verò lucem, qua sancta societas Angelorum est, illustratione veritatis intelligibiliter fulgens, & ei contrarias tenebras, id est, malorum Angelorum averforum à luce iustitiæ teterimas mentes ipse dividere potuit, cui etiam futurum non naturæ, sed voluntatis malum occultum, aut incertum esse non potuit. Et Enar. in Pl. 69. Semper magnificetur Dominus. Qui hoc dicunt? Qui diligunt salutare tuum. Ecce magnificetur Dominus. Nunquam tu, nusquam tu. In illo aliquid, in me nihil. Alibi quoque: Necessè est ut parum diligat eum, qui non ab illo, sed à se ipso bonum se arbitratur effectum. Unde autem fieri potest, ut talis non in se ipso, sed in Domino gloriatur? Qui enim gloriatur, quod sit bonus, in illo debet gloriari, à quo factus est bonus: ac per hoc qui se à semetipso factum bonum arbitratur, consequens est, ut in seipso, non in Domino gloriatur. Ratio communis est tam angelo, quam homini. Similia sunt ea verba, quibus hominum lapsorum discretionem Deo tribuit lib. 13. Confess. cap. 14. ibi: Unde in hac peregrinatione pignus accepimus, ut jam sinus lux, dum adhuc spe salvi facti sumus, & filii lucis, & filii dei, non filii noctis; neque tenebrarum. Inter quos, & nos in isto adhuc incerto humana notitia tu solus dividis, qui probas corda nostra, & vocas lucem diem, & tenebras noctem. Quis enim nos discernit, nisi tu? Quid autem habemus, quod non accepimus à te? Sicut ergo homo iustus non solum accipit à Deo gratiam sufficientem, sive adjutorium sine quo non, verum etiam gratiam efficacem, seu adjutorium quo; non solum accipit posse quod vult, sed etiam velle, quod potest, per quod Deus ipsum discernit ab homine injusto, simili profecto ratione Angelus sanctus à Deo per gratiam efficacem, & adjutorium quo, & non tantum à propria voluntate cum adjutorio sine quo non discretus fuit ab Angelo malo; ut proinde & ipse debeat in Domino gloriari simili ratione, quā homo lapsus.

227. Sed his non acquiescunt Adversarii, & obijciunt 1. illud D. Aug. lib. 14. de Civit. c. 26. Non desuit utique consilium, quo certum numerum civium in sua sapientia prædestinatus, etiam ex damnato genere humano suæ civitatis impleret, non eos jam me-

ritis discernens, quandoquidem universa massa tanquam in vitata radice damnata est; sed gratia discernit. Respondetur: per gratiam non posse intelligi actualem; quia parvuli baptizati, de cetero sunt uli rationis non sunt discreti gratia actuali. Unde non agit Aug. ibi de causa efficiente discretionis, quæ est in utroque statu adjutorium efficacæ, sed de causa formali & immediata, quæ in statu innocentie esset meritum naturale seu iustitia originalis, nunc verò est gratia remissionis, per Christi meritum peccatoribus concessa. Quod vel inde satis colligitur, quia causam, quæ homines modò non discernant meritis, sed gratia, assignat vitiata radice, sive amissionem iustitiæ originalis. Pro quo

Nota, iustitiam originalem (per quam intelliguntur omnes habituales dotes, quas primæ habet homo à Deo acceptas in posterio transmissas) vocari posse meritum naturale; non quod illa hominis natura exigat, sed quod esset ab origine instituta. Atque ob eandem causam peccatum originale posse vocari peccatum naturæ, seu demeritum naturale, juxta illud Apostoli ad Eph. 2. 3. Eramus naturæ filii iræ; ergo in statu innocentie erant naturæ filii Dei, & iustitia originalis erat naturale meritum. Sicut ergo homines, qui de facto moriuntur in peccato originali, discernuntur ab aliis formaliter demerito seu peccato naturæ; ita Angeli sancti discreti fuerunt à damnatis formaliter per iustitiam originalem, sive naturalem, quæ vocatur meritum, quia causa efficiens actus meritorii. Et hoc est, quod intendit Aug. loco citato, videlicet, homines post lapsum non discerni naturalibus meritis, id est, iustitiâ originali, quia illam in Adamo perdidit. Atque ut Aug. loqueretur de gratia actuali seu adjutorio gratiæ efficacis, nihil contra nos; pā bona opera in statu innocentie magis propriè dicuntur nostra merita, ut patebit ex infra dicendis.

Pergo nunc ad aliam objectionem, quam petunt ex illis locis D. Aug. in quibus dicitur Deum habere humanorum cordium, quocumque voluerit, inclinandum omnipotentissimā potestatem. Sed nunquid eā caruit respectu Angelorum, & primorum parentū in statu innocentie? Audite D. Aug. lib. 11. de Gen. ad Lit. c. 9. in fine (alia 10. in principio) sed posset, inquit, etiam ipsum (malorum Angelorum, & hominum) voluntatem in bonum convertere, quoniam omnipotens est. Posset planè. Cur ergo non fecit? Quia noluit. Cur noluerit, penes ipsum est. Debemus enim non plus sapere, quam oportet sapere.

Nec dixeris: loquitur tantum de malis Angelis, & hominibus post peccatū commissum, nam eadē est ratio ante peccatū commissum, scilicet omnipotentia Dei, de qua sic ait lib. de Corrept. c. 14. Cui (Deo) volenti salvum facere nullum hominis (neque Angeli) resistit arbitrium. Sive autē velle, vel nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatē non impediatur, nec superari possit. Ex infra: Non est itaque dubitandum, voluntati Dei, qui in celo, & in terra omnia quacumque voluit fecit, & qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas (& Angelicas) voluntates non posse resistere, quò minus faciat

ipse, quod vult; quandoquidem etiam de ipsis hominibus (& Angelorum) voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Similiter loquitur Enebir. cap. 95. ibi: Deus enim noster in celo sursum, in celo, & in terra omnia quaecumque voluit fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit (eo modo quo voluit) & quod est indignius, idem non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit. Et putas, quia minus indignum fuisset, si voluntas Angeli aut hominis in statu innocentiae impedivisset?

Attende, quod sequitur: Neque enim veraciter ad aliud vocatur omnipotens, nisi quia, quidquid vult, potest, nec voluntate cuiuspiam creaturae (humanæ vel Angelicæ) voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Nam (ut ait eod. l. c. 102.) Quamlibet sint voluntates vel Angelorum, vel hominum, vel bonorum, vel malorum, vel illud, quod Deus, vel aliud volens quam Deus, omnipotentis voluntas Dei semper est invicta.

Et ne aliquis remaneat scrupulus, addo, quod habet idem S. Doctor lib. 14. de Civit. cap. 27. in fine: Quis audeat credere, aut dicere, ut neque Angelus, neque homo caderet in Dei potestate non fuisse? Sed hoc eorum potestati maluit non asserere, atque ita quantum mali eorum superbia, & quantum boni sua gratia valerent, ostendere.

Dicere possent Adversarii, se non negare, Deum hoc potuisse, sed hoc potuisse relinquendo libertatem, quam Augustinus asserit fuisse in Angelis, & primis parentibus. Dicere, inquam, id possent: sed nuncquid etiam probare? Hoc opus, hoc labor est. Multa sæpè dicuntur de subiecto, quæ non in sunt. Nuncquid hoc unum ex istis? Iudicet æquus Lector ex his, quæ jam dicta sunt, & adhuc dicentur.

Ait S. August. lib. de Natur. & grat. cap. 18. Quid stultius, quam orare ut facias, quod in potestate habes? Et lib. de Peccat. merit. cap. 6. Quis optat, quod in potestate sic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adiumento? Et verò primos homines censens tam fuisse liberos cum adjutorio sine quo non, ut stultum fuisset orare pro ulteriori adiumento?

Gelasius in dictis adversus Pelagianam hæresim (ut refertur tom. 2. Concil. apud Binium pag. 257.) sic inquit: Si in ipsis primis hominibus, dum sua minimi felicitate confidunt, & tantam Dei gratiam in vacuum recipientes, non orando, quod utique nusquam fecisse referuntur, nec de perceptis gratiis referendo, nec ut eadem intemerata durarent suppliciter implorando, incolumes constare nequiverunt: quanto magis post pravaricationis ruinam, in quam malâ sui confidentia, creatorem nullatenus inquirendo, lethaliter inciderunt, absque divino munere suis viribus vel agri stare non possunt, sine quo nec integri persistere valuerunt. Item pag. 259. Hinc illa primæ conditionis integritas, dum ita de se spaciatur, tanquam ipso, qui considerat, non egeret, nec de perceptis agit gratias, quod nusquam fecisse memoratur, nec de conservandis, quæ sumpserat, posuit auxilium, nec ad eum, etiam pulsata tentatoris accessu devota concurret & consulit, suæque se credit inter prospera voluntati, facili sine præsidio

Tomus II.

Creatoris patuit deceptoris insidiis. Et aliis interjectis: Sua saltem fragilitate commonita post ruinam non in se fidat nostra conditio: sed ad illius incessabiliter recurrit misericordiam reformanda, cuius gratiam non querendo, nec in paradisi potuit intemerata felicitate constare, discatque sine tali præsidio inde lapsam, per quod instruitur post ærummas ad gaudia redire perpetua. Ita Gelasius Papa, qui in Concilio primo Romano S. Augustino, aliisque Ecclesiæ Doctoribus summam contulit auctoritatem, ut constat ex cap. 3. Sancta Romana Ecclesiæ, dist. 15.

Nec multum dissimiliter loquitur ipse Aug. lib. 14. de Civit. cap. 27. Quoniam (inquit) qui providenter atque omnipotenter sua cuique distribuit, non solum bonis, verum etiam malis bene uti novit. . . . cur non permitteret, ut ab illo malo Angelo primus homo, qui reclusus, hoc est, bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur? quandoquidem sic erat institutus, ut, si de adjutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret: si autem Creatorem atque adiutorem Deum superbe sibi placendo desereret, vinceretur: meritum bonum habens in adjuta divini voluntate recta: malum verò in deserente Deum voluntate perversa: quia & ipsum considerare de adjutorio non quidem posset sine adjutorio Dei. Ubi, ut vides, distinguit duplex adjutorium; alterum quo Adamus dæmonem superaret, alterum, quod ad istud fiducia atque oratione impetrandum requireretur. Et verò quod illud adjutorium, quo Adamus dæmonem vinceret? Nonne adjutorium sine quo non? Illud jam habebat; quid autem stultius, quam orare pro eo, quod jam habes? Ideoque orare debuit pro adjutorio quo sive gratia efficaci, quam non habebat, & quia non oravit, non accepit, ac propterea malus Angelus vicit bonum hominem.

Potuit ergo Adamus, & verò debuit à Deo petere, ut non caderet, ut se in tentationem non inferret; cum in Dei potestate esset dare efficacem gratiam perseverandi, id est, ipsam perseverantiam in bonâ voluntate, in qua creatus fuerat; sicut dedit Angelo bono, etiam relinquendo eandem libertatem, scilicet ad standum, & cadendum.

Quod probè sciens Eftius 2. dist. 24. §. 13. Primus (inquit) Angelus, & primus homo ita ceciderunt, ut stare possent: boni verò Angeli ita steterunt, ut cadere possent. Ex quo inferri. Ergo & nunc post lapsum ita agunt homines bene, & malè, ut possint non agere. Quia mirum, ut proximè antè dixerat: sicut non aliter peperit Sara, quam Agar, licet illa per gratiam, id est, operationem Dei supernaturalem, hæc per naturam, ut pareret, accepisset: neque aliter videri, qui ex æreo videns factus est per miraculum, quam qui vitium habet à naturâ: ita nec aliter operatur arbitrium, quod per gratiam medicinale, quasi per miraculum sanatum est, quam illud, quod in ipsa creatione sanitatem accepit.

Appositè D. August. de Spir. & litt. cap. 30. in principio: Liberum ergo arbitrium evacuamus

H h 2

per

234.
An etiam
S. August.

Debit Adam
orare
pro gratia
efficaci.

235.
Quid hic
sentias Eftius.

236.

Liberum arbitrium non evacuatur per gratiam, sed statuitur ex S. Aug.

Homo per gratiam recuperat naturam libertatem.

237. Quod sit discrimen inter gratiam sanitatis & gratiam medicinalem.

Hec est celestis aliqua delectatio.

238. Est necessaria ad omnem bonum ex D. Aug.

239. Quare Angelus & homo innocens non indiguerint illa gratia.

per gratiam & aliter; sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur nisi libero arbitrio, sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratia contra peccatum, per gratiam sanatio animae a vitio peccati, per animae sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium iustitia dilectio, per iustitiam dilectionem legis operatio. Et Epist. 89. sic ait: Neque enim ideo voluntatis arbitrium tollitur, quia iuvatur sed ideo iuvatur, quia non tollitur. Igitur homo per medicinalis gratiae adiutorii primariam & naturam libertatem, quae erat libertas ad utrumlibet, recuperat, juxta illud D. Aug. lib. 22. contra Faustum cap. 23. Magna est itaque & humana creatura, quandoquidem per eam possibilitatem instauratur, per quam si voluisset, nec cecidisset.

Rogat aliquis: an ergo nullum sit discrimen inter gratiam sanitatis, & gratiam medicinalem. Respondeo: perquam maximum. Et quod illud? Dicam breviter, quid Aliqui sentiant. Hoc, inquit, est discrimen inter illas gratias; quod gratia medicinalis pertineat ad voluntatem, gratia vero sanitatis ad intellectum. Hæc est illustratio mentis cœlitus immissa, illa cœlestis aliqua suavitas vel delectatio, quæ non est aliud, quam actus aliquis vitalis & indeliberatus animæ, & quidem amoris ac desiderii, præcedentis consensum, cœlitus immissus in voluntatem, per quem ei bonum propositum suaviter placet: quæ delectatio necessaria est ad omnem bonam voluntatem hominis lapsi, non ex natura voluntatis, sed ex ejus poena sive infirmitate, quam contraxit per peccatum originale, quâ sit, ut nihil boni amplecti possit, nisi delectet.

Ita docet D. August. lib. de Spir. & lit. cap. 3. in fine hisce verbis: Nam neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via. Et cum id, quod agendum, & quod nitendum est, cœperit non latere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene (hoc est, non fructuosè) vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis; sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et cap. 4. ait: Sed ubi sanctus non adjuvat Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam, hoc est, charitatem diffundens in cordibus nostris, profectò illa lex. (Non concupisces) quamvis bona, auget prohibendo desiderium malum.

Ex quo patet, quare Angelus, & homo innocens non indiguerint illa gratia; non enim habebant concupiscentiam malam, quæ orta est ex peccato originali, quo ipsi carebant; atque adeò illustratio mentis abundè sufficiebat, ut eorum voluntas instructa gratia habituali, & aliis dotibus, quæque nihil in se habebat domesticæ labis aut corruptelæ, quoad malum traheretur, continuò profunderet, idque necessariò, indeliberatum motum amoris supernaturalis, & deliberatum amorem pro libitu exercere posset, Ac proinde, quàm

vis necessarius esset motus ille indeliberatus, tamen isti voluntati non erat nova gratia; quia respectu illius erat causa connaturalis, & nihil habebat, quod ejus actionem impediret.

Alia est ratio naturæ vitia; & quantumlibet enim hominis corrupti mens divina luce collustratur, voluntas tamen, carnalis concupiscentiæ vinculis obstricta nec indeliberatum, nec deliberatum amoris supernaturalis motum concipere de se potest. Quod verum est etiam de illa voluntate, quæ jam est instructa virtutibus supernaturalibus. Quemadmodum enim iustitia originalis inferiorem appetitum frænabat, ne in propositam delectationem noxiam indeliberato complacentie motu raperetur: ita originalis concupiscentia ligat voluntatem sanctam, ne ad obiectum, sive bonum supernaturale indeliberato amore aspi-ret. Hinc S. Prosper Resp. 8. ad Capitula Galorum præclare ait: Cum ducentis quatuordecim sacerdotibus quorum constitutionem contra inimicos gratia Dei totius mundus amplexus est, veraciter professione, quemadmodum ipsorum habet sermo, dicamus, gratiam Dei per Iesum Christum Dominum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam iustitiam nos per actus singulos adiuvare: ita ut sine illa nihil vera sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus. Neque hæc dona ex Deo esse opinemur, ut, quia ipse natura nostra auditor est, per conditionem jam hæc contulisse videatur. Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem, sed omnes eam in illo amisimus, in quo omnes peccavimus.

Consonat D. Aug. de Dono persever. cap. 7. circa initium: Qui non inferitur in tentationem, non discedit à Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt, fuerat in homine (scilicet Angelo) antequam caderet. Fuerat, inquam, in homine, & Angelo non discedere, sed Deum supernaturaliter diligere viribus liberi arbitrii, prout erat instructum gratia habituali, & aliis donis supernaturalibus, quibus jam caret liberum arbitrium in poenam peccati originalis. Et ideo S. Aug. Epist. 107. ait: Non est gratia Dei in natura liberi arbitrii (prout tunc est) & in legi, atque doctrina, sicut Pelagiana perversitas desipit, sed ad singulos actus datur illius voluntate, de qua scriptum est (Pl. 67. v. 10.) Pluviam voluntarium segregabis Deus hæreditas tuæ: quia & liberum arbitrium ad diligendum (supernaturaliter) Deum primi peccati granditate perdidimus; & lex Dei atque doctrina, quamvis sancta, & iusta, & bona, tamen occidit, si non vivificet Spiritus; per quem fit non ut audiendo, sed ut obediendo, neque ut letissimo, sed ut dilectione teneatur.

Igitur voluntas innocens, quia non habebat concupiscentiam malam, posita illustratione, necessariò, sicut dictum est, profudit motum indeliberatum dilectionis; sicut autem oculus bene sanus, nec ullo sustinuit humore propositum sibi debitè obiectum, ac temperatè collustratum luce necessariò intuetur. Et verò velut oculus perfectè sanus, si luce non collustratur, nequit videre;

se indidem voluntas quantumvis sana ne-
quidem indeliberato motu tendit in Deum,
nisi superno lumine illukretur. Quod scitè no-
fecit D. Aug. lib. 14. de Civit. Dei. c. 13. di-
cebat: si voluntas (Adami) in amore superioris
inmutabilis boni, à quo illustratur ut videret, &
accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non in-
de ad sibi placendum averteretur, & ex hoc tenebre-
rent & frigesceret, ut vel illa verum crederet di-
xisse serpentem, & ille Dei mandato uxoris præpo-
neret voluntatem, putaretque se venialiter trans-
gressum esse præcepti, si vita sua sociam non dese-
ret etiam in societate peccati.

Ecce hic Aug. postulat & illustrationem, &
motum voluntatis; sed illam tanquam novam
gratiam, non hunc, utpote, qui, posita illu-
stratione, connaturaliter & necessario, ut di-
ctum est, profundebatur, si erat motus indeli-
beratus. An autem de illo ibi loquatur D. Aug.
dubium est: Aliqui putant accensionem illam
non accipi pro motu indeliberato, antecedente
Dei amorem, & quo posito, voluntas Adami
posset eodem momento Deum amare; sed po-
tius pro ipso Dei amore, qui voluntatem accen-
debat, ut reliqua amaret, & quo posito, non
posset Adam eodem tempore Dei mandato u-
xoris voluntatem præponere.

Et sanè, quemadmodum vox illa, *Videret*,
Deum non respicit, sed cetera, ac præcipuè
dæmonis insidias, quas vidisset Eva, si ante ab
amore Dei non cecidisset: ita verbum illud,
Amaret, creatura spectat, atque ipsam maxime
Evam, quam præposterè Adam non amasset,
nisi prius castum Dei amorem, à quo ad cetera
rectè amanda inflammabatur, extinxisset. Undè
sequitur apud D. Aug. immediatè post verba
allegata: Non ergo malum opus factum est, id est,
illa transgressio, ut cibo prohibito vescerentur, nisi ab
eis, qui mali jam erant. Et juxta hanc explicatio-
nem ille locus non est ad propositum.

Interim verissimum est, quod dixit Aug. lib.
3. de lib. arbit. c. ult. in principio: *Voluntatem*
non allicit ad faciendum quodlibet, nisi aliquod vi-
sum: quid autem quisque vel sumat, vel respuat, est
in potestate; sed quo viso tangatur, nulla potestas est.
Et infra: Si nulla viso tangeretur (Angelus) non
eigere faceret, quod scit; nam si non et aliquid ve-
nisset in mentem, nullo modo intentionem conver-
tisset in nefas. Unde igitur illi venit in mentem,
quidquid illud est, quod venit in mentem, ut ea mo-
lireretur, quibus ex bono Angelo diabolus fieret?

Similiter loquitur lib. de Spir. & litt. c. 34.
ibi: Nemo habet in potestate quid ei veniat in men-
tem; sed consentire, vel dissentire propria volun-
tatis est.

Genuinum igitur (concludit Antonius Ri-
chardus de Lib. arbit. lib. 2. Sect. 3. s. 2. in
fine) inter utriusque gratiæ adjutoria discrimen
est: quod altera solius mentis illustrationem,
altera delectationem cœlii immixtam com-
plectatur. Quod spectat famosus ille S. Aug. lo-
cus ex lib. de Corrept. & Grat. c. 11. in princi-
pio: Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Undè
verò habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat,

qua bonitate sui Conditoris acceperat. Neque enim ea
bona & ille suis meritis comparaverat, in quibus
nullum prorsus patiebatur malum. Sancti verò in hac
vita, ad quos pertinet liberationis hac gratia, in ma-
lis sunt, ex quibus clamant ad Deum: Libera nos à
malo. Hæc radix inter utramque gratiam discrimi-
nis, domestica scilicet labe, quæ carebat A-
dam, & nos opprimimur. Hinc subdit: Ille
non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti,
cum dicunt: Video aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ, & capti-
vantem me in lege peccati, quæ est in membris
meis. Infelix ego homo quis me liberabit de
corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum
Christum Dominum nostrum. Quoniam in eis
caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adver-
sus carnem, atque in tali certamine laborantes ac
periclitantes, dari sibi pugnandi vincendique virtu-
tem per Christi gratiam possunt. Hæc gratia est de-
lectatio cœlestis, quam adversus noxiam concu-
piscentiæ suavitatem Spiritus sanctus infun-
dit. Ita præfatus Auctor. Tu cogita, an velis
eum sequi: quid ego sentiam, dicam in fine
Conclus. n. 286.

Interea nota: D. Aug. (juxta Ricardum
sup. s. 4.) lib. de Corrept. & grat. c. 11. & 12.
ubi utriusque gratiæ, scilicet medicinalis, &
sanitatis adjutoria comparat, agere de gratia da-
ta Adamo ad perseverandum, eamque compo-
nere cum illa, quæ homines de facto perseve-
rant, & hanc diei esse efficacem, illam verò
minimè fuisse. Auscultate ipsum D. Aug. lo-
quentem cap. 11. & dicentem: *Istam gratiam*
non habuit homo primus, quæ nunquam vellet esse
malus, sed sanè habuit, in qua si permanere vellet,
nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero
arbitrio bonus esse non posset: sed eam tamen per
liberum arbitrium deferere posset. Nec ipsum ergo
Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in
ejus libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad
malum sufficit, ad bonum autem parum (aliàs, ni-
hil) est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono (id est, à
Deo) quod adjutorium si homo ille per liberum non
deseruisse arbitrium, semper esset bonus, sed dese-
ruit, & desertus est. Tale quippe erat adjutorium,
quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret, si
vellet, non quo fieret, ut vellet.

Hæc prima est gratia, qua data est primo Adam
(gratia scilicet sufficiens ad perseverandum) sed
hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim
quæ sit, ut homo habeat justitiam si velit; secunda
ergo plus potest, quæ etiam sit ut velit, & tantum
velit, tantoque ardore diligit, ut carnis voluntatem,
contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.
Hæc est gratia efficax. Ad idem propositum
cap. 12. ita scribit: Primo itaque homini, qui in eo
bono, quo factus fuerat relictus, acceperat posse non
peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non de-
serere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo
fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbi-
trium perseverare non posset. Nunc verò sanctis in
regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis non
tantum tale adjutorium perseverantiæ datur, sed
tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut

H h 3

Quæ sit
radix dis-
criminis
inter grati-
sanitatis &
medicinalis.

246.

Aug. loqui-
tur de gra-
tia data ad
perseveran-
dum Adamo
& nobis.

247.

Adam ha-
buit grati-
tantum
sufficiens,
prædestina-
ti habent
efficacem.

Probat ex
August.

sine

sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.

248.
Donū per-
severantia
non imponit
necessitatem
antecedentem.

Non quoddam hoc donum imponat necessitatem antecedentem perseverandi; sed consequentem dumtaxat, ut clare significat Aug. lib. de Dono persever. cap. 6. in principio: Sed nolunt, ut scribitis, isti fratres (intelligit Massilienses) ita hanc perseverantiam predicari, ut non vel simpliciter emereri, vel amitti contumaciter possit; ubi quid dicant, parum diligenter attendunt. De illa enim perseverantia loquimur, quā perseveratur usque in finem: quā si data est, perseveratum est usque in finem, si autem non est perseveratum usque in finem, non est data. quod jam & superius satis egimus. Non itaque dicant homines, perseverantiam cuiquam datam usque in finem, nisi cum ipse venerit finis, & perseverasse, cui data est, repertus fuerit usque in finem. Dicimus quippe castum, quem novimus castum, siue sit, siue non sit in eadem castitate mansurus; & si quid aliud divini muneris habeat, quod teneri & amitti potest, dicimus eum habere, quamdiu eumque habet; & si amiserit, dicimus habuisse. Perseverantiam verò usque in finem, quoniam non habet, quisquam nisi qui perseveraverit usque in finem; multi eam possunt habere, nullus amittere. Neque enim metuendum est, ne forte cum perseveraverit homo usque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur, ne perseveret usque in finem.

249.
Perseverantia cum data fuerit, non potest amitti.

Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest; sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest. Cum enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia, quæ poterat ante finem. Quomodo enim potest amitti, per quod sit, ut non amittatur etiam quod potest amitti? Ita Aug. Ergo non existimat, donum illud ejusmodi adjutorio contineri, quibus humana libertas reluctari nequeat. Pro quo

250.
Quale sit
auxilium,
quo hodie
perseveratur
usque
in finem.

Nota: auxilium, quo perseveratur usque in finem in statu naturæ lapsæ, non esse unum, aliquod auxilium, nec merè internum; sed esse multitudinem quamdam auxiliorum, perpetuo congruorum usque ad mortem inclusivè. Sicut enim illud Velle, quod dicit D. Aug. dari per illud auxilium, non est unum, seu unius virtutis, sed diversarum virtutum; pariter & auxilium, quod datur ad exercitium illarum virtutum. Adde; quoddam & ipsa opportuna mors in illa multitudine auxiliorum continetur; quamvis ergo illud totum non sit in nostra potestate, quoniam non mors illa congrua; hoc tamen non obstat, quin singulis internis auxiliis possit homo cooperari, & non cooperari.

251.
Quare ad-
jutorium
Adæ vocetur
sine quo
non, & no-
strum quo.

Si autem à me quaeritur: cur D. Aug. adjutorium perseverantiae Adamo, & Angelis concessum appellet adjutorium sine quo non; illud verò, quod modo prædestinatis datur, adjutorium quo. Responso in promptu est; quia Adamus, & Angeli mali cum auxilio, quod acceperant in sua creatione, quamvis sine illo non possent perseverare, & cum illo possent, tamen de facto non perseveraverunt; at verò

prædestinati cum suo adjutorio, quod accipiunt à Deo, non solum possunt perseverare, sed actualiter perseverant. Attendite ad id, quod dicit D. Aug. lib. de Corrept. & grat. cap. 12. & confestim intelligetis ejus mentem. Sic ergo loquitur: Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, & aliud est adjutorium, quod aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum affuerint alimenta, eis sit ut vivat, qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuò fit beatus. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit, propter quod datur, & si data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta verò non consequenter faciunt, ut homo vivat, sed tamen sine illis non potest vivere.

Ubi, in rigore loquendo, S. Aug. per adjutorium quo intelligit ipsam beatitudinem, quæ homo fit, seu est formaliter beatus, & sine qua nunquam erit beatus. Et verò quis ambigit hominem, & Angelum lapsum eam non habuisse; imò & Angelum bonum, quamdiu fuit in via? Habuerunt tamen adjutorium sine quo non pervenitur ad beatitudinem. Et quod illud? Gratia sanctificans, sine qua nemo fit seu est beatus, non tamen continuò fit seu est beatus, cui à Deo datur. Sic ego, & Alii mecum intelligunt D. Aug. vide supra sect. 2. num. 67. Nihilominus etiam gratia actuali applicari posset hæc divisio, ita ut adjutorium quo dicatur motus indeliberatus voluntatis, qui in homine lapsus cum voluntate propriæ & immediatè liberam volitionem operatur, quando scilicet est gratia sive motus efficax; adjutorium autem sine quo non sit celestis illuminatio, quam sana voluntas ad perseverandum exigebat; quemadmodum lux oculis sanis est necessaria ad videndum, tamen nullam virtutem operandi illis tribuat; sed tota virtus, quanta quanta est, sit intrinseca oculis.

Hoc igitur modo virtus operandi, quanta quantæ erat, intrinseca fuit sanæ voluntati Adami, & Angelorum, quæ tamen, ut operaretur, indigebat luce celesti, de qua loquitur Aug. lib. de Natur. & grat. c. 28. ibi: Si de luce sana hominis natura loqueretur (Pelagius) quomodo non habemus... nec sic rectè diceret, quod non peccare nostrum tantummodo sit, quamvis peccare nostrum esset: nam & ibi esset adjutorium Dei (scilicet habitualis gratiæ) & tanquam lumen sanis oculis (scilicet adjutorium cognitionis) quod adjuti videant se præbere volentibus.

Et siquidem hoc lumen congruum fuisset respectu omnium, omnes indubie tam Angeli, quam primi parentes in veritate stetit; licet tamen omnes homines lapsi, imò & Angeli mali resurgerent, si eis daretur gratia voluntatis seu motus indeliberatus congruus. Sed quia non omnibus Angelis datum est tale lumen; sed neque primis parentibus, idè non omnes steterunt, neque steterunt primi parentes, quamvis haberent lumen sufficiens, quo possent stare,

si voluissent. Et consimiliter, quia Angelis lapsis non datur gratia voluntatis congrua, neque omnibus hominibus lapsis, idem non omnes resurgunt, & perseverant, quamvis possent resurgere, & perseverare, si vellent. Quid ergo, si dixero, & illam gratiam congruam sive intellectus, sive voluntatis esse adiutorium quo? Nam est adiutorium, quo fit continuò propter quod datur: non formaliter quidem & necessariò, ut de beatitudine, & ipsa perseverantia affirmat Aug. sed efficienter tantum, atque, ut S. Doctor loquitur, cum de gratia efficaci hominis lapsi sermo est, indeclinabiliter & insuperabiliter, lib. de Corrupt. c. 12. circa finem: *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humana, ut divinà gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & idcirco quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliquà vinceretur.* Quibus verbis non antecedentem, sed consequentem solum necessitatem significat, sive potius infallibilitatem effectus.

Quando ergo S. Aug. negat Angelo, etiam tanti adiutorium quo, non negat ipsi quodcumque auxilium efficax, sed solam novà gratiam internam voluntatis, re ipsa inferentem effectum. Habuerunt namque gratiam efficacem, sed in solo intellectu existentem, quæ tamen consentium voluntatis infallibiliter impetraret: talem autem illustrationem intellectus non habuit Adam, vel Angelus lapsus, quod si habuissent, sicut Angelus bonus habuit, etiam ipsi per liberum arbitrium steterunt, sicut ipse stetit, & donum perseverantiæ accepissent, prout ille accepit: ita ut illi cogitationi victrici, ejusque auctori Deo adhibenda sint Angelorum merita, perseverantia, atque discretio.

Rogat aliquis: cur ergo Augustinus dixit, Deum Adamo & Angelis reliquisse suam voluntatem, non autem homini corrupto? Respondetur: non ob aliam causam, quam quia voluntas innocens haud indigebat novà gratiâ voluntatis; sed solâ illustratione intellectus; at verò voluntas corrupta indiget novà gratiâ internâ, quæ immediatè à Deo causetur in voluntate. Nam, ut ait S. Aug. lib. de Corrupt. & Grat. c. 12. *Si in tanta infirmitate vita hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adiutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent, si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent, inter tot & tantas tentationes infirmitas suâ voluntas ipsa succumberet, & idcirco perseverare non possent (id est, non perseverarent) quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita infirmitate voluntatis, ut possent, id est, ut facerent, quod vellent facere.*

Atque ex hic festinè cognoscitur, quare S. Aug. lib. de Corrupt. & Grat. c. 11. dicat, Angelos sanctos stetisse per liberum arbitrium, & gloriam fuisse mercedem meriti, ibi: *Sed quia voluit permanere (Adam) profectus ejus culpa est, cujus meritum fuisse, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angelis sanctis, qui, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus*

mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quâ eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros. Per liberum, inquit, arbitrium, instructum innocentia, & naturali possibilitate, hoc est, gratiâ habituali, & aliis dotibus steterunt ipsi absque nova gratia interna voluntatis cum sola cælesti illustratione congrua. Pro quo.

Nora, Aug. lib. de Peccatorum merit. c. 37. ^{258.} *Voluntatem sanam vocare Mentis valentiam, ibi: Sed agitur de illius (Adami) mentis quadam valentia usque rationis, quo præceptum Dei legemque mandati & docilis Adam caperet, & facile posset custodire, si vellet. Et lib. 11. de gen. ad litt. appellat posse naturam, item, possibilitatem naturalem. Unde Celestinus Papa in Epist. ad quosdam Galliciarum Episcopos pro prospero & Hilario cap. 3. (aliâ 4.) ait: In pravariatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem, & innocentiam perdidisse. Et Aug. Epist. 107. loquens de natura sana, inquit: Quam totam perdidit in semetipso primus Adam. Ubi indubiè naturam accipit, ut instructam seu ornatam à Deo gratiâ habituali, & aliis dotibus. Proinde rectè dicit Concil. Araus. 11. can. 21. Idem Christus non gratis mortuus est, ut & lex per illum impleatur, qui dixit (Matth. 5. v. 17.) Non veni legem solvere, sed adimplere; & natura per Adam perditam repararetur. Et verò quid aliud hæc reparatio naturæ perditæ, quam justificatio? Ergo sub natura intelligit Concil. gratiam habitualement. Hinc naturaliter illo sensu fit, quod procedit à voluntate, instructa dotibus, quas in prima creatione Adam acceperat.*

Eodem quoque sensu libertatis ac liberi arbitrii nomina usurpantur, videlicet, ut significant voluntatem instructam gratiâ habituali, & aliis dotibus in prima creatione acceptis. Aug. lib. Nat. & grat. c. 43. loquens de Adamo; *Quis (inquit) eum nescit sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad justè vivendum potestate liberà constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem semivivum latrones reliquerunt. Rursus ser. 2. de Verb. Apostoli: Verum est, magnas liberi arbitrii vires homo, cum conderetur, accepit. Et lib. 14. de Civit. c. 11. Tale datum est à Deo (liberum arbitrium) quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest.*

Libertas ergo, de qua S. Doct. ait lib. 2. ^{260.} *Operis imperfecti: Ad bonum opus liberum Adam condidit; præter facultatem naturalem, duo complectitur, scilicet habitualement voluntatis gratiam, & omnis infirmitatis concupiscentialis absentiam. Et quia, quâ ratione Adamum condidit liberum ad bonum opus, eadem etiam condidit Angelum; idcirco dicit Aug. Angelum bonum stetisse per liberum arbitrium, instructum scilicet, sicut antea dixi, innocentia, & naturali possibilitate, id est, ornatum gratiâ habituali, & aliis dotibus. Atque eodem sensu bona opera naturæ integræ peculiari modo dicuntur merita, scilicet humana, quia videlicet profecta à naturali possibilitate. Nunc autem meritum non est amplius humanum, quia, amissâ per peccatum illâ naturali possibilitate, necesse*

^{258.} *Voluntas sana vocatur à S. Aug. mentis valentia.*
^{259.} *Natura sana nam totam perdidit Adam in semetipso.*

^{259.} *Libertum arbitrium aliquando significat voluntatem instructam & libero arbitrio, atque ad justè vivendum potestate liberà constitutum.*

^{260.} *Quare Aug. dicat Angelum bonum stetisse per liberum arbitrium.*

^{260.} *Quare bona opera naturæ integræ peculiari modo dicuntur merita.*

cessit est Deum per novam gratiam internam voluntatis, quæ ipsam sanat, donare possibilitatem efficiendi boni operis; ac propterea meritum jam appellatur gratuitum omnino & divinum. Appositè D. Aug. lib. de Prædest. SS. c. 15. Humana hinc merita conticescant, quæ perierunt per Adam; & regnet, quæ regnat, Dei gratia per Iesum Christum Dominum nostrum.

261. *Quare beatitudo respectu status innocentie potius mercedis ac præmii locum obtinere dicat, quam doni & gratiæ: sic enim ait cap. 11. de Corrept. & Grat. in fine: Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servare peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est & Angelis sanctis merces meriti? Nunc autem per peccatum perdit bono (id est humano) merito (quia perdit naturalis possibilitas & innocentia) in his, qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.*

262. *Hercule inter meritum, & mercedem est quasi naturalis connexio; quia autem in hoc statu meritum peculiari modo gratiæ tribuitur, ipsa quoque beatitudo æterna, specialiori jure gratia appellatur. Unde illud S. Aug. de Grat. & libero Arbitr. c. 8. Si vita bona nostra nihil aliud est, quam Dei gratia, sine dubio & vita æterna, quæ bona vita redditur, Dei gratia est: & ipsa enim gratis datur, & gratis data est illa, cui datur. Cæterum Richardus sup. §. 5. quævis putet, jam dicta de adjutorio quo, & sine quo non vera esse, si intelligantur de gratia requisita ad bonam voluntatem suscipiendam; attamen, si sermo sit de adjutorio perseverantiæ, prout est apud Aug. lib. de Corrept. & Grat. c. 10. 11. & 12. docet, aliquid aliud esse adjuvandum ex mente D. Aug. Pro quo.*

263. *Notat Primò, aliam esse gratiam excitantem, quæ bonum voluntatis motum in potentia voluntatis excitat, aliam adjuvantem, quæ, excitato acceptoque bonæ voluntatis motu, hominem jam volentem conantemque adjuvat, ut vel efficiat quod voluerit, vel ut fortius velit, quam velle cepit. Colligitur ex D. Aug. lib. 1. Retract. c. 9. Lib. de Grat. & libero Arbitr. c. 20. & Lib. de Grat. Christi c. 19. ita ut nihil clarius sit, quam adjutorium propriè esse respectu voluntatis jam volentis conantisque, sed adolescentis adhuc & infirmæ, quæ ut possit id, quod voluit, gratiæ debet adjuvante roborari. Quod spectat illud D. Bernardi Lib. de Grat. & libero Arbitr. Conatus liberi arbitrii casu sunt ad bonum, si non adjuvantur, nulli, si non excitentur.*

264. *Notat Secundò, divisionem gratiæ in prævenientem, & subsequenter coincidere cum præcedenti divisione, ita ut præveniens sit gratia, quæ prævenit omnem etiam primum voluntatis motum bonum, quæ voluntas hominis preparatur ac datur, quæ Deus in homine operatur & velle; gratia verò subsequens, quæ consequitur illa inchoata studia bonæ voluntatis, eaque tanquam infirma fovet, juvat, roborat, donec perfecta robustaque voluntas ef-*

ficiatur. Notat Tertiò; gratiam operantem & cooperantem confundi cum præveniente, & libero Arbitr. c. 17. Et qui ipsam, est parum, dare cooperat (charitatem) nisi ille, qui preparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit; quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.

Denique advertit, dictas divisiones ortum suum habuisse ex heresi Semipelagianorum, qui dicebant, nostrum esse velle, credere, priusquam Dei gratia nos incipiat adjuvare. Item, ipsum velle non in homine nascatur expectare, ita ut idè quis adjuvetur, quia voluit, non idè, quia adjuvatur, velit. Cujus controversiæ Catholice inter atque Semipelagianos summam hinc verbis complectitur S. Aug. Vtrum præcedat hæc gratia, an subsequatur hominis voluntatem, hoc est, ut plenius id eloquar, utrum idè nobis datur, quia volumus, an per ipsam etiam hoc Deus efficiat ut velimus.

His suppositis, asserit præfatus Auctor, adjutorium perseverantiæ primo homini & Angelis concessum in statu innocentie non fuisse gratiam prævenientem, quæ efficeret ut vellet, sed adjuvantem tantum, & cooperantem, quæ susceptam bonam voluntatem confirmaret, eaque corroboraret: nam, ut sup. dictum est, cum sola illustratione intellectus poterat voluntas innocens sine nova gratia interna voluntatis exercere bonam volitionem; ut autem illam volitionem constanter teneret, & in illa perseveraret, indigebat novâ gratiâ voluntatis, corroborante seilicet & perhiente, quod jam inceptum erat; ut enim Aug. ait Enchir. c. 106.

Est peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen iustitia retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni divinum adjutorium præberetur. Sicut enim mortis est in hominis potestate, cum velit, nemo est enim, qui non seipsam, ut nihil aliud dicam, vel non resurgens possit occidere; ad vitam verò tenendam voluntas non satis est, si adjutoria sive alimenterum, sive quarumcumque tutaminum desint. Sic homo in paradiso (eadem est ratio Angeli) ad se occidendam, relinquendo iustitiam, idoneus erat per voluntatem, ut autem ab eo teneretur vita iustitia, parum erat velle, nisi ille, qui cum fecerat, adjuvaret. Ex Ser. 3. de Verb. Apostoli cap. 10. Volo ut velis; sed non sufficit ut velis. Adjuvandum es, ut plene velis, & impleas quod velis. Ergo gratia Adamo data non erat ad volendum, sed ad perseveranter volendum, juxta illud Hilarii in Epist. ad S. Aug. Illum integris viribus voluntatis juvaret gratia volentem, sine qua perseverare non poterat. Quæ licet ex Massiliensium persona dicat Hilarius, veram tamen continet sententiam D. Aug. de gratia primi hominis.

Probatur clarissime ex lib. de Corrept. & Grat. cap. 11. Tunc ergo dederat homini (idem est de Angelo) Deus bonam voluntatem; in illa quippe continebatur, qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet, ut autem

vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere, si vellet, quia non deest adjutorium per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet. Ergo non requirebatur, ut vellet, sed ut perseveranter bonum tene- ret. Et idem subdit: Sed quia noluit permanere, perfectio ejus culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset. Atque ita intelligi debet, quod ibidem ait: Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio. Quid ita? Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem (supple, perseveranter tenendum) parum (alias, nihil) est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Et post pauca: Tale quippe erat adjutorium, quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet. Quippe ad bonam voluntatem non indigebat novâ gratiâ, sed tantum ad perseverandum in ea.

Natura itaque adjutorii perseverantiæ est, ut volenti quidem tribuat posse; ad volendum verò nihil profusus conducat. Quod declarat August. cap. 12. exemplo alimentorum, dicens: Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen, cum adjuverint alimenta, eis sit, ut vivat, qui meri voluerit. Quia videlicet alimenta non dant velle, sed solum posse, si velle affuerit. Hinc concludit August. Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posset non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserre, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Id est, si- ne quo non posset perseverare, etiam si vel- let: quemadmodum sine arbore vitæ non poterat semper vivere, etiam si vellet; & cum ea poterat semper vivere, si voluisset, sed quia no-luit, non semper vixit. Quod clarius explicat Eschir. cap. 106. Sicut mori est in hominis pote- stas, &c. vide supra.

Ex his jam manifestum est, quid sit adju- torium quo; nimirum, quod non solum dat voluntati, ut possit, quod jam volebat; sed etiam ut velit, sic ut comprehendat simul gra- tiam excitantem, & adjuvantem. Hocque ad- jutorium datur homini lapso. Est quippe (ut ait August. d. cap. 11.) in nobis per hanc Dei gra- tiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo non solum posse, quod volumus; verum etiam velle, quod possumus. Quod non fuit in homine primo; ut- nam enim bonum in illo fuit, alterum non fuit: namque ut reciperet bonum (scilicet amorem ea- rum, cum quo Deus eum creaverat) gratiâ non egebat, quia nondum perdididerat (istud bo- num) ut autem in eo permaneret, egebat adju- torio gratiâ, sine quo id omnino non posset, & acce- perat posse, si vellet; sed non habuit velle quod pos- set, nam si habuisset, perseverasset. Posset enim per- severare etiam, si vellet: quod ut nollet de libero descendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & malè.

Ubi nota, ly Posse, non designare possibi- litatem volendi, ut sensus sit, adjutorium si-

TOMUS II.

ne quo non dedisse tantum posse velle; ad- jutorium autem quo posse velle, & actu vel- le: nam August. non dicit: Est in nobis per hanc Dei gratiam non solum posse velle, ve- rum etiam velle; sed: Non solum posse, quod volumus, verum etiam velle quod possumus: quod longè diversum est, ut patet consideranti. Et d. cap. 12. de Sanctis ita loquitur: Eis non so- lum dat adjutorium, quale primo homini dedit, si- ne quo non possint perseverare, si velint; sed in eis etiam operatur & velle, ut, quoniam non perse- verabunt, nisi & possint & velint, perseverandi eis possibilitas, & voluntas divina gratia largita- te donetur. Non ait, possibilitas voluntatis, sed, perseverandi possibilitas. Ergo aliud est pos- se velle, & posse quod volumus, id est, pos- se perseverare, supposito, quod velimus per- severare.

Aliter contingit in Adamo, cui, cum vo- luntatem perseverandi sine nova gratia posset elicere, sola perseverandi possibilitas donata est. Tales quippe vires (auditis August. sup.) habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat institu- ta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resistebat, ut dignè tanta bonitati, & bene- vivendi facilitati perseverandi committeretur arbi- trium. Modò autem propter concupiscentiam resistentem homines perseverare non possent; Quia deficientes infirmitate (ut ibidem dicitur) nec velent, aut non ita velent infirmi- tate voluntatis, ut possent. Duplex enim est vo- luntatis infirmitas. Prima, quæ ne minimum quidem conatum salutarem exercere potest, nisi delectatione cœlesti præveniatur. Secunda, quæ non potest integrè velle, nisi ejusdem gra- tiæ beneficio adversus reluctancem concupi- scentiam corroboretur.

Hinc sequitur apud August. sup. Subven- tum est igitur infirmitati voluntatis humana, ut di- nâ gratiâ indeclinabiliter, & insuperabiliter agere- tur; & idè quâvis infirma, non tamen defice- ret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei, cum & voluntas primi hominis fortis & sana in bo- no ampliore non perseveraverit, habens virtutem li- beri arbitrii, quâvis non defuturo adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur ut vellet. Fortissi- mo quippe dimisit atque permisit facere, quod vel- let; infirmis servavit, ut, ipso donante, invictissi- mè, quod bonum est, vellet, & hoc deserre invictis- simè nollent.

Itaque, ut imponamus finem, agnoscit Ri- chardus hoc loco aut eerrè videtur agnoscere novum adjutorium, seu gratiam internam vo- luntatis in Angelo, qui stetit per liberum ar- bitrium, quam non habuit Angelus, qui cecidi- dit, neque primus homo: at verò in alio o- pere, quod intitulat, de Hæresi Janseniana sub nomine Stephani Decamps, lib. 3. Disp. 3. videtur docere, ad perseverandum satis fuisse cœlestem illuminationem, per quam ita Deus

li

VOCA-

Expenduntur verba S. Augustini.

272.

Adamo sola possibilitas perseverandi est donata.

Duplex est infirmitas voluntatis.

273.

Colligitur ex D. Aug.

274.

Conclusio finalis An- tonii Ri- chardi.

Sancti Angeli nunquam fuerunt sine bona voluntate.
S. Aug.

vocaverit Angelos prædestinatos, quemadmodum sciebat eis congruere, ut vocantem non respuerent, id est, ut perseverarent in amore casto, cum quo creati ab ipso fuerant. Nam ut ait D. August. lib. 12. de Civit. cap. 9. *Sine bona voluntate, hoc est, Dei amore (utique actuali) nunquam sanctos Angelos fuisse, credendum est. Et istam (interrogat ibidem S. Doct.) quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhaerent, creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam?*

275.
Quid S. Aug. intelligat per gratiam, quam Deus dedit Angelis.

Ubi, juxta præfatum Auctorem loco mox cit. cap. 8. num. 3. nomine gratiæ intelligit, non gratiam habitualem, sed vel ipsum amorem castum (solet enim S. August. bonum opus, quod per gratiam Deus operatur, gratiam appellare) vel certe adjutorium gratiæ efficacis, à qua producebatur ille amor castus. Cum enim voluntas ex se sit improporcionata actui supernaturali, neque in priori naturæ habuerit habitum supernaturalem, debuit elevari per gratiam actualem supernaturalem, supplementem vicem habitus: quemadmodum de facto voluntas hominis lapsi elevatur ad producendum actum supernaturalem proximè disponentem ad habitum justificantem.

276.
Angeli instructi habitibus supernaturalibus sine alia gratia poterant elicere actus supernaturales.

Postquam autem Angeli instructi erant habitibus supernaturalibus Fidei, Spei, & Charitatis, jam poterant sine nova gratia voluntatis tam excitante, quam adjuvante elicere actus supernaturales, in illisque perseverare, posita efficaci illustratione intellectus; & ideo perseverantia Angelorum speciali modo adscribitur à D. August. libero arbitrio; amor autem castus, quo in creatione sua Deo adhæserunt, potius adjutorio seu gratiæ Dei, quam libero arbitrio. Interrogas: quomodo ergo bene dicit S. Fulgentius, Deum in Angelis operatum esse, ne caderent, ut sup. audivimus? Respondetur: eodem sensu istud dici, quo à S. August. scribitur lib. 83. qq. q. 68. *Quoniam nec velle quisquam potest, nisi admonitus & vocatus, sive intrinsecus, ubi nullus hominum videt, sive extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia efficitur, ut etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.*

Quomodo Deus fuerit operatus in Angelis ne caderent.
S. Fulgen.

277.
Duobus modis Deus operatur velle per gratiam.

Duobus enim modis dicitur Deus ipsum velle per gratiam operari, alter proprius est ac verus, quo infirmam voluntatem, inspiratâ celestis delectatione, movet ac fleat, alter improprius est ac metaphoricus, quo voluntatem sanam ac robustam per objectam tantum cognitionem allicit. Quamvis autem duo illi modi plurimum inter se discrepent; in hoc tamen conveniunt, quod Deus per utrumque à voluntate certò exprimat quidquid voluerit. Enimverò cognoscit Deus scientiâ simplicis intelligentiæ tam gratiam cognitionis, quam gratiam volitionis, ad quam infallibiliter, sed liberè secutus est effectus seu actio voluntatis. Aliqui requirunt hanc scientiam mediam, sed eam suo loco rejecimus, & debet manere rejecta: sufficit prorsus, Deum scire possibile esse, hominem infallibiliter agere cum tali vel

tali gratia, cognitionis, aut volitionis, vel utriusque simul.

Nihil ergo aliud voluit S. Fulgentius, quam Deum certò & infallibiliter quos voluit Angelorum à lapsu defendisse. Quomodo autem istud effecerit, an per solam gratiam intellectus, an per gratiam intellectus & voluntatis simul; utrum fuerit necessaria scientia media vel factis fuerit scientia simplicis intelligentiæ, nec Fulgentius ibi, nec alii Patres huc aut similibus verbis voluerunt definire.

Quando autem dicunt, Angelos stetit per liberum arbitrium, & eorum perseverantium potius propriæ voluntati, quam gratiæ esse tribuendam, tunc satis clare docent, Deum non dedisse eis illam motionem voluntatis, per quam in hominibus lapsus verè ac propriè ipsum velle operatur. Illam, inquam, motionem seu gratiam sanantem, atque positivè indebitam, quâ debet natura vitiosa potenter impelli, ut velit, ut operetur, ut perseveret. Ea propter sic ipsum alloquitur S. August. Serm. 120. de Diversis cap. 15. *Manens in te Christus arripes instrumentum suum, linguam tuam velut gladium suum, utens corde tuo & voce tua tamquam possessor. Et Cone. 1. in Psalm. 34. Deum alloquitur, dicens: Apprehendis animam meam, & debellas inimicos meos. Ac mox subdit: Et quid est anima nostra, quamvis splendida comparat eam cum jaculo seu frama; quamvis produca, quamvis acuta, quamvis uncta, quamvis luce sapientia & coruscationis vibrata? Quid est ipsa anima nostra, aut quid potest, nisi Deus eam teneat, & pugnare de illa?*

Non ita loquitur D. Aug. de humana natura integra, vel Angelis, quos Deus cum gratia habituali, donisque infusus, & consensu proportionato dimisit ipsorum arbitrio; istar peritissimi pictoris, qui, proposito exemplari, vnius filii sanam & vegetam manum non tenet, neque movet in pingendo; veluti tenet & movet manum infirmam & debilem alterius filii. Hinc Smil. sup. n. 654. censet, Aug. per liberum arbitrium, quo ait Angelos stetit, aut potius stare; non intellexisse purum liberum arbitrium: sed (inquit) loquitur de libero arbitrio prout institutum erat, & creatum in iustitia originali, & nullum habebat bene operandi impedimentum; tunc enim ad perseverandum ei hæc sufficiebant cum generali consensu proportionato iustitiæ originali, sub qua nunc comprehendimus omnes habitus virtutum ab initio infusos; & in hoc differre docet adjutorii datum primo homini, & Angelo ab adjutorio, quod nunc hominibus datur ad perseverandum; quia homines carent nunc iustitia originali, habentque intrinseca & extrinseca bene agendi impedimenta quamplurima, ita ut absque speciali & quotidiano ac potentiori adjutorio ad perseverandum non sufficiant virtutes in iustificatione infusæ cum generali consensu illis proportionato. Ita Theod.

Et n. 655. ait, Augustinum non distinguere liberum arbitrium contra omnem gratiam; sed

sed contra illam abundantiorē & efficacem gratiam, quæ nunc ad perseverandum datur hominibus electis. Neque hic Auctor uspiam expresse meminit cœlestis illuminationis: sed neque ullibi expresse eam negat; unde verosimile est, ut notat Hieronimus Episcopus Irenæus 2. Part. Tract. 4. Disp. 2. num. 56. secundæ Edit. sub concursu, naturæ institutæ debito, fuisse ab ipso comprehensam. Et consequenter (inquit ille) perseverantia in Angelis, qui de facto perseverarunt, fuit speciale donum ultra actuale cooperationem Dei, saltem quod gratia congruâ intellectus sint præventi, & à calu divinitus protecti. Juxta quod (prosequitur) Stephanus Descaamps lib. 3. contra Iansenium Disp. 3. fulc agens de hac materia per varia capita, distinguit adjutorium hominis integri, & lapsi; quod ille non indiguerit speciali motione voluntatis, præterquam ad primam volitionem bonam sive amorem castum, cui applicat August. lib. 12. de Civit. cap. 9. illud Apostoli: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum*, &c.

Sed si rectè inspicitur discursus Augustini, apparebit, ipsum etiam loqui de bonæ volitionis sive amoris casti perseverantia. Nec apparet solida differentia inter primam voluntatem bonam, & alias, nisi quod fortasse per illam se homo & Angelus disposuerit ad donum gratiæ habitualis, ideoque fuerit elicit per actuale adjutorium loco habitus, posterius naturæ infusus, uti plures volunt. Hæcenus illustrissimus. Quid ergo si habitus fuerit prius naturæ infusus? Censen, quod tunc Angelus & homo integer non indiguerint speciali motione voluntatis ad primam volitionem bonam? An fortè habitus, aut aliquid supplens vicem habitus, est specialis motio voluntatis in homine lapsio, quæ vocatur gratia efficaci, & operatur ipsum velle indeclinabiliter? Vel si non; ergo Angelus, & homo integer non habuerunt gratiam efficacem in voluntate respectu primæ volitionis, potius quam secundæ, aut tertiæ.

Profecto habitus, atque adeo quod supplet vicem habitus, non dominatur voluntati, sed potius voluntas habitui; & ideo habitus non est adjutorium quo, sed tantum adjutorium sine quo non. Ergo Angelus, & integer homo non magis habuerunt adjutorium quo ad primam volitionem, sive ad amorem castum, cum quo creati sunt, quam ad secundam, aut tertiam volitionem. Hæc dispice; & ocyus cognosces, quam omnia sint incerta, quæ tam fule ab Aliquibus hic disputantur.

Hoc certum est, hominem lapsum indigere potentiori gratiâ ad perseverandum, propter rebellionem appetitus sensitivi, sive fomitei aut concupiscentiam, quæ mansit ex peccato originali, dicente D. August. Lib. de Corrupt. & Grat. cap. 12. *Nunc vero postquam est illa magna peccati merito amissa libertas* (scilicet, ut ait lib. 1. Cont. duas Epist. Pelag. cap. 2.

Thomas II.

Habendi plenam cum immortalitate justitiam) etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Et cap. 11. ejusdem Lib. *Proinde est non interim latiore nunc, verumtamen potentiore gratiâ indigent isti*, scilicet homines lapsi. An autem gratia Angeli & hominis in statu integro fuerit intellectus tantum, vel etiam voluntatis, ubi Scriptura proloquitur? Nusquam gentium. Scimus, aliquos Angelos fuisse in veritate, in qua conditi erant, alios ab illa veritate defecisse; constat quoque ex Scriptura, primum parentem, & nos omnes in illo, justitiam originalem, quam in sua creatione acceperat pro se & suis posteris, transgrediendo præceptum Dei, quod facillimè poterat adimplere, amisisse.

Reliqua, quæ hic disputantur ab Augustino, videntur esse extra auctoritatem Scripturæ, ut bene notat Estius 1. Dist. 41. §. 14. ubi agens de prædestinatione Angelorum, postquam respondisset ad dicta D. August. sic inquit: *Quod si nihilominus adhuc contendat aliquis, Augustini verba, quæ objecta sunt, huc inflecti non posse, puterque cum revera alterius esse sententiæ, tum respondebimus, ea quæ de adjutorio primi hominis & Angelorum obscurius, & ut videtur, extra Scripturæ auctoritatem, ab illo disputata sunt, ad hoc, ut ex ea comparatione gratia nostræ per Christum reparationis magis emerget, non debere præjudicare doctrinæ, quæ apud alios Patres, ipsumque D. Thom. in hujusmodi rebus exactissimum Doctorem, expressior reperitur, & maxime propter rationes, in eam partem gravissimas, & ut nobis videtur, insolubiles, & elarè in Scriptura fundatas. Sic ille.*

Cum ergo verba D. August. in hac materia obfcuriora sint, quis mihi metitò succenseat, si ea sic interpretatus fuero, ut non officiant Conclusioni nostræ? Et si quæris, quæ sit ista interpretatio, jam edissero. Deus ab initio dederat homini bonam voluntatem, hoc est, volitionem; in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium cœlestis illuminationis, & gratiæ habitualis, sine quo in ea non posset permanere, si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere, si vellet; quia non deerat adjutorium, per quod posset, & sine quo non posset bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa est; ejus meritum fuisset, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui, cadentibus aliis per liberum arbitrium ab amore superioris immutabilis boni (vel, ut Gelasius Pontifex ait: *A divina, quâ illustrabantur, gratia & participatione*) per liberum arbitrium, instructum innocentia & naturali possibilitate, steterunt ipsi in amore superioris immutabilis boni, amplius, hoc est, efficaci adjutorio gratiæ actualis adjuti, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quâ eis certissimum sit,

li 2 semper

An gratia
status integri
fuerit
intellectus
tantum, plane
incertum
est.

285.
Responsio
Estii ad D.
Aug.

286.
Interpretatio
verborum
S. Aug.
Responsio

semper se in illa esse mansuros. Cui hæc expositio displicet, querat doctores, sed caveat, ne inveniat præsumptores.

287. *Angeli fuerunt prædestinati ante prævisa merita simili ratione, quâ homines.* Quis jam non videt, Angelos, secundum hanc expositionem, prædestinatos fuisse ante prævisa merita, simili ratione, quâ homines? Enimvero hoc efficax adiutorium gratiæ actualis, quod erat omnino necessarium, ut per liberum arbitrium Angeli starent, fuit principium omnis eorum meriti, ac proinde non poterat cadere sub meritum, ut suo loco dictum est de prima gratia actuali hominis lapsi. Sicut ergo propter hanc gratiam, quæ non cadit sub meritum, prædestinatio hominis lapsi dicitur gratuita in intentione; sic indidem propter istud adiutorium dici debet prædestinatio Angelorum gratuita in intentione; atque adeo eadem est ratio Angelorum, & hominum quoad causam prædestinationis ex parte illorum, quod & non aliud intendit nostra Conclusio.

288. *Deducitur ex verbis S. Fulgentii.* Profecto cognoscitur (repeto verba S. Fulgentii lib. 2. ad Trasim, cap. 2.) uniformi cunctos (Angelos) opprimi potuisse ruina consortio, nisi quos vellet (visis congruis alloquens, aut aliâ viâ) à casu pravitatis virtus illa defenderet, quæ sola naturaliter mutari depravative non posset. Non ait: Quos liberum arbitrium defenderet, sed, Virtus illa defenderet. Et quæ ista virtus? Non alia (virtus) stantem Angelum (necdum indignum ac malè meritum) à ruina potuit custodire, nisi illa (inquit idem Sanctus eod. Lib. cap. 3.) quæ lapsum hominem (jam positivè indignum ac malè meritum) post ruinam potuit reparare. Vna est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo ne caderet: in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur: ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non sinit: ut qui gloriatur, non in seipso, sed (ut ait Apostolus 1. Cor. 1.) in Domino gloriatur. Quid ita? Cùm cognoscit (ut Sup. dixi ex D. August. lib. 11. de Gen. ad Lit. cap. 8.) non suum, sed illius esse, non solum ut sit; verum etiam ut non nisi ab illo benè sibi sit, à quo habet ut

sit. Finio Conclusionem & disputationem hisce verbis ejusdem S. Doct. Concione 2. in Platm. 70. quæ adhuc alibi recitavi: In aliis quidem cali sunt, in aliis Angeli sunt; sed Deo, non sibi debent quod sunt; Deo, non sibi debent, quod vivunt; Deo, non sibi debent quod justè vivunt; Deo, non sibi debent quod beate vivunt. Quapropter hæc est nostra, omniumque Sanctorum Angelorum, in conspectu throni Dei procidentium, confessio: Benedictio, & claritas (id est, gloria) & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Domino nostro in secula seculorum. Amen.

Tranſeamus ad disputationem quartam, quæ erit de Fide: cuius unica radix est prædestinatio, uti cum S. August. stabilivimus sup. Sect. 5. num. 256. & seq. Radicem ergo prædestinationis sequitur arbor Fidei. Disputamus quoque in præcedentibus varia, & præcipuis Fidei mysteriis, quorum difficultates non exhaustimus. Ut pius Lector hæc quoque Myſteria firmiter teneat & nullatenus dubitet, subiungimus seutum Fidei. Spectat etiam Fides ad Theologiam spiritualem viatorum quàm maximè; uti & ad Materiam de Deo, cum vocari solet virtus divina & Theologica, sicut spes & charitas. Ratio est, quia hæc tres virtutes sunt propriæ Christianis, qui soli sunt veri Dei cultores per fidem, spem & charitatem. Undè S. August. Enchir. cap. 30. ad interrogationem: Quomodo modo sit colendus Deus? Resp. fide, spe, charitate colendum Deum. Et cap. 6. ait: Ut igitur ad illa tria redeamus, per quæ discimus colendum Deum, fidem, spem, charitatem: facile est, ut dicatur, quid credendum, quid sperandum, quid amandum sit. Respiciunt insuper virtutes hæc pro objecto formali quod, ipsum Deum, & in substantia supernaturales sunt. Fides verò origine prima à Concil. Trid. Sess. 6. cap. 8. dicitur: Humana salutis initium, fundamentum & radix omnis Iustificacionis, sine qua impossibilia est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire. Erit ergo

